

KDO SO POTOMCI PRISELJENCEV Z OBMOČJA NEKDANJE JUGOSLAVIJE?

WHO ARE DESCENDANTS OF IMMIGRANTS FROM THE TERRITORIES OF THE FORMER YUGOSLAVIA?

The aim of the article is to »identify« the population of descendants of immigrants from the territories of the former Yugoslavia according to some demographic and other relevant indicators, such as: citizenship, ethnic (national) structure, language (mother tongue and language of communication), religious belief, sex structure, age structure, education structure and activity status, acquired through the 2002 population census. On the basis of the dealt-with »objective« indicators, the following may be stated: 1. differences exist among individual ethnic communities within the population of immigrants' descendants, and 2. the status of immigrants' descendants within the social structure is better than the status of immigrants themselves, and is according to many indicators approaching the structure of the majority nation.

Keywords: Slovenia, immigrants from the former Yugoslavia, immigrants' descendants, social status

Namen prispevka je poskus 'identifikacije' populacije potomcev priseljencev z območja nekdanje Jugoslavije glede na nekatere demografske in druge relevantne kazalce kot so: državljanstvo, etnična (narodna) struktura, jezik (materni in pogovorni), veroizpoved, spolna struktura, starostna struktura, izobrazbena struktura in status aktivnosti, pridobljene s popisom leta 2002. Glede na obravnavane 'objektivne' kazalnike ugotovimo dvoje: 1. obstajajo razlike med posameznimi etničnimi skupnostmi znotraj populacije potomcev priseljencev in 2. položaj potomcev priseljencev v družbeni strukturi je boljši v primerjavi s položajem priseljencev in se glede mnogih kazalnikov približuje strukturi večinskega naroda.

Ključne besede: Slovenija, priseljenci iz nekdanje Jugoslavije, potomci priseljencev, družbeni položaj

1. UVOD

Če malo bolj pozorno pogledamo, ima vsak od nas v krogu svoje družine, med prijatelji, znanci ali sodelavci koga, bolj verjetno pa celo več posameznikov, za katere bi lahko rekli, da so potomci priseljencev. Se kdaj vprašamo, kako so potomci priseljencev vključeni v družbo? Imajo v življenju enake izhodiščne možnosti in priložnosti kot pripadniki večinskega naroda? Večina potomcev priseljencev je rojenih v Sloveniji. Se počutijo tu doma ali se počutijo kot »drugorazredni državljani«? Imajo potrebo ali željo po ohranjanju svojega ali materne jezika staršev oziroma kulture, ali so prevzeli slovensko kulturo in jezik? Od kod so prišli njihovi starši? Kakšen je odnos večinskega naroda do njih? Na katerih področjih družbenega življenja občutijo neenako obravnavo? Na ta in podobna vprašanja je težko enoznačno odgovoriti, saj je življenjskih zgodb in s tem izkušenj toliko, kot je posameznikov.¹

Raziskovalna pozornost je bila do sedaj bolj kot v potomce priseljencev usmerjena v proučevanje priseljencev, saj so ti bolj vidni in je njihovo družbeno vključenost nekoliko lažje ugotavljati. Kako sploh opredeliti kategorijo potomcev priseljencev? In še prej, kako jih poimenovati? Potomci priseljencev? Druga generacija – čeprav je tukaj tudi že tretja, četrta generacija? Koga lahko opredelimo kot potomca priseljencev? Tistega, ki se sam opredeljuje kot pripadnik manjšinske etnične skupnosti, ali tudi tistega, ki se opredeljuje kot Slovenec, ima pa enega ali oba starša priseljenca? So to samo tisti posamezniki, ki so se v Sloveniji rodili, ali lahko med potomce priseljencev štejemo tudi tiste, ki so se v Slovenijo priselili skupaj s starši v svoji zgodnji mladosti? Če kot potomce priseljencev obravnavamo tudi tiste, ki so se skupaj s starši priselili v zgodnji mladosti, kje postavimo starostno mejo? Ali lahko nekoga, ki se je priselil v Slovenijo star eno leto, opredelimo kot potomca priseljenca, drugega, ki se je priselil v Slovenijo star pet let, pa kot priseljenca?

Populacija potomcev priseljencev z območja nekdanje Jugoslavije je heterogena skupina, znotraj katere obstajajo razlike med posameznimi etničnimi skupnostmi glede na kazalnike, kot so na primer verska pripadnost, materni jezik, izobrazbena struktura, status aktivnosti in celo odnosa večinskega naroda do posamezne etnične skupnosti. Razlike pa obstajajo tudi znotraj posameznih etničnih skupnosti, na primer potomci priseljencev se med seboj razlikujejo glede dejavnikov, kot so osebne karakteristike posameznika, socio-ekonomske značilnosti njegove družine, socialnega kapitala, s katerim razpolaga. Kljub tem razlikam bi pričakovali, da imajo potomci priseljencev, ki so rojeni v Sloveniji in so večinoma slovenski

¹ Odgovora na zastavljena vprašanja smo iskali pri projektu Družbena vključenost/izključenost potomcev priseljencev v Sloveniji (2005–2007), vodja projekta dr. Miran Komac, sodelavka dr. Mojca Medvešek, financir ARRIS.

državljeni, za katere predvidevamo, da govorijo slovenski jezik, so vključeni v slovenski vzgojno-izobraževalni sistem, enake možnosti pri vključevanju v družbo kot pripadniki večinskega naroda. Pa je res tako? Mnogokrat se je že pokazalo, da je etnična pripadnost zelo hvaležna kategorija, s katero se ustvarja distanca med skupnostmi ali celo povzroča diskriminacija posameznikov. Ob tem se lahko vprašamo, ali ima v našem okolju pri potomcih priseljencev iz prostora nekdanje Jugoslavije etnična pripadnost pomemben vpliv na njihovo družbeno vključenost oziroma izključenost?

V prispevku ne bomo iskali odgovorov na vsa zgoraj zastavljena vprašanja, temveč se bomo omejili na poskus »identifikacije« populacije potomcev priseljencev glede na nekatere demografske in druge relevantne kazalnike, kot so: državljanstvo, etnična (narodna) struktura, jezik (materni in pogovorni jezik), veroizpoved, spolna, starostna in izobrazbena struktura ter status aktivnosti. Pri čemer je treba poudariti, da popisni podatki omogočajo le posnetek pregleda demografske strukture in socialno-ekonomskega položaja potomcev priseljencev v družbi glede na izbrane kazalnike, ne povedo pa nam nič o tem, s čim vse, s kakšnimi konkretnimi težavami se potomci priseljencev, zaradi svoje etnične pripadnosti morebiti soočajo v vsakdanjem življenju.

2. OPREDELITEV POJMA PRISELJENCI IN POTOMCI PRISELJENCEV

Priseljenci so raznolika skupina, ki odraža vso kompleksnost globalnih preselevalnih tokov. S pojmom priseljenci lahko označujemo oblikovane priseljenke skupnosti, dolgotrajne in začasne priseljence, trgovce ter tudi prebivalce obmejnih krajev. Med njimi so visoko izobraženi strokovnjaki, specialisti in delavci brez izobrazbe. Poseben tip priseljencev so tudi begunci in azilanti. Med priseljence pa ravno tako lahko štejemo povratnike. kateri kriterij torej upoštevati pri opredeljevanju priseljencev? Naj bo to državljanstvo, država rojstva, prvo prebivališče posameznika, trajanje bivanja v državi sprejemnici? Upoštevanje enega samega kriterija pri opredeljevanju pojma priseljenec ni zadostno, saj vključuje le del priseljenke populacije. Pri opredeljevanju pojma priseljenec je priporočljivo upoštevati vsaj dva zgoraj našeta kriterija.

Primerna se zdi širša opredelitev pojma priseljenec, ki jo najdemo na primer v slovarju mednarodnega migracijskega prava (*Glosar migracij* 2006: 46), kjer je zapisano:

Na mednarodni ravni ni splošne sprejete definicije. Izraz najpogosteje označuje vse primere, ko oseba samostojno, brez vpliva drugih zunanjih dejavnikov, sprejme odločitev, da bo migrirala zaradi 'osebnih ugodnosti'. Ta pojem torej vključuje osebe in njihove družinske člane, ki potujejo v

druge države ali območja, da si izboljšajo materialne ali socialne razmere ter nadaljnje možnosti zase in za življenje svojih družin.

Različne druge kategorije pojma priseljenca (migranta), kot so obmejni delavec, sezonski delavec, potujoči delavec, projektni delavec, samozaposlen delavec itd. so opredeljene v 2. členu Mednarodne konvencije o varstvu pravic vseh delavcev migrantov in njihovih družin.² V slovenski zakonodaji se za opredelitev pojma priseljenec uporabljata dva kriterija: časovno obdobje bivanja v državi sprejemnici ter definicija prebivališča. O opredelitvi pojma priseljenec je v Resoluciji o imigracijski politiki Republike Slovenije (*Ur. l. RS*, št. 40/99) zapisano:

Pojem priseljenca (imigranta) je za oblikovanje imigracijske in še posebno integracijske politike ključnega pomena. Različne države uporabljajo različna merila za opredelitev priseljenca, ki so običajno vezana na definicijo prebivališč(a) oziroma prisotnosti v državi in zunaj nje ter časovno obdobje. Resolucija za časovno obdobje šteje eno leto od datuma prijave prebivališča v Republiki Sloveniji, za tujce na podlagi odobrenega dovoljenja za prebivanje v trajanju najmanj enega leta. Po eni strani se takšna definicija priseljenca ustrezno približuje priporočeni novi slovenski statistični definiciji v sklopu predloga nove definicije prebivalstva Slovenije. Po drugi strani definicija resolucije omogoča ločevanje med kratkotrajnimi tujimi priseljenci in rezidenti.

V metodoloških pojasnilih Statističnega urada Republike Slovenije ob popisu 2002³ je mogoče zaslediti naslednjo opredelitev priseljenca

Priseljenec je prebivalec, ki je imel prvo prebivališče⁴ zunaj Slovenije in v Sloveniji prebiva najmanj eno leto.

Definicija priseljenega prebivalca iz tujine se v Popisu 2002 razlikuje od definicije iz popisov 1961–1991. V popisih 1961–1991 je bil podatek o pri-

2 Mednarodna konvencija o varstvu pravic vseh delavcev migrantov in njihovih družin (International Convention on the Protection of the Rights of All Migrant Workers and Members of Their Families). Adopted by General Assembly resolution 45/158 of 18 December 1990 (entry into force 1 July 2003) [A/RES/45/158], <http://www.ohchr.org/english/law/cmwh.htm> (11. 5. 2007).

3 Metodološka pojasnila, Definicije in pojasnila – Prebivalstvo, Statistični urad Republike Slovenije, Popis prebivalstva, 2002, http://www.stat.si/popis2002/si/definicije_in_pojasnila_1.html (15. 5. 2007).

4 Prvo prebivališče osebe je po mednarodnih priporočilih za popise prebivalstva opredeljeno kot dejansko prebivališče matere ob rojstvu osebe. Na ta način se izključi vpliv rojevanja v porodnišnicah ter vpliv naključnih dejavnikov, ki so lahko prispevali k rojstvu zunaj območja, kjer je oseba sicer preživela prvo obdobje svojega življenja (Dolenc 2003: 32). Podatki popisa 2002 so pokazali, da se je v drugih republikah nekdanje Jugoslavije rodilo 21.000 oseb, ki jih po metodologiji prvega prebivališča ne štejemo med priseljence. Kljub rojstvu v tujini so imeli prvo prebivališče v Sloveniji. Tretjina teh oseb je bila rojena do leta 1949. Skupaj je bilo v drugih republikah nekdanje Jugoslavije rojenih 171.000 prebivalcev Slovenije (8,7 odstotka), prvo prebivališče je tam imelo 151.432 oseb (Dolenc 2003: 86).

selitvi iz tujine izpeljan iz podatka o zadnji selitvi (država, v kateri je imela oseba prebivališče pred priselitvijo v Slovenijo). Kot priseljeni iz tujine so bili prikazani tudi prebivalci, ki so imeli prvo prebivališče v Sloveniji, vendar so se odselili v drugo državo, po odselitvi pa so se v Slovenijo ponovno priselili (re-emigranti). Kot priseljeni iz tujine pa niso bili prikazani tisti prebivalci, ki so imeli prvo prebivališče zunaj Slovenije, po priselitvi v Slovenijo pa so se do trenutka popisovanja preselili v drugo naselje (notranji selivci). Prav tako v popisih 1961–1991 ni bilo upoštevano časovno obdobje prebivanja najmanj eno leto.

Še nekoliko bolj kompleksna je opredelitev pojma potomcev priseljencev; posamezni avtorji ga obravnavajo različno. Nekateri avtorji med potomce priseljencev vključujejo samo tiste, katerih oba starša sta priseljenca, drugi menijo, da so tudi otroci, ki izhajajo iz zakona, v katerem ima samo en starš prvo prebivališče zunaj države sprejemnice, opredeljeni kot potomci priseljencev. Razlike v opredelitvah se kažejo tudi glede tega, ali so potomci priseljencev samo tisti, ki so se v državi sprejemnici rodili, ali pa so tudi tisti, ki so se v državo sprejemnico priselili, kar pomeni, da so prišli v državo sprejemnico v zgodnji mladosti skupaj s starši oziroma so prišli za starši (združitev družin). Med potomce priseljencev, ki so se v državo sprejemnico priselili, avtorji večinoma prištevajo tiste, ki so se priselili do začetka adolescence, pri tem pa opredeljujejo različne starostne meje.⁵ Kompleksna družbena stvarnost oziroma življenje samo prinaša veliko različnih možnih kombinacij in običajno so tovrstne družbene kategorije ali opredelitve vnaprej obsojene na določene pomanjkljivosti in izjeme. Na žalost se takšnim kategorijam skorajda ne moremo izogniti. V tem prispevku smo se omejili na obravnavo populacije potomcev priseljencev, ki so se priselili z območja nekdanje Jugoslavije oziroma so se z območja nekdanje Jugoslavije priselili njihovi starši. Pri tem je populacija potomcev priseljencev sestavljena iz dveh podkategorij: 1. potomcev priseljencev, rojenih v Sloveniji, katerih oba ali en starš je priseljenec in 2. potomcev priseljencev, ki so se priselili do 14. leta starosti, so v Sloveniji (vsaj delno) obiskovali osnovno šolo in katerih vsaj en starš je priseljenec.

5 V raziskavah so potomci priseljencev različno opredeljeni: – Crul (2000: 2–3) v raziskavi o vključenosti druge generacije priseljencev v izobraževalni proces na Nizozemskem kot potomce priseljencev opredeljuje tiste, ki so se rodili na Nizozemskem ali pa so se v državo sprejemnico priselili do svojega četrtega leta starosti in so tako celotno izobraževalno kariero opravili na Nizozemskem. – Portes in Rumbaut (1993) sta v raziskavo vključila otroke, rojene v državi sprejemnici, z enim ali obema staršema priseljenca in otroke priseljene v državo sprejemnico pred 12 letom starosti. – Reinsch (2001: 69–71) za priseljence (prve generacije) opredeljuje tiste prebivalce, ki so rojeni v tujini oziroma so bili, ko so se priselili v državo sprejemnico, starejši od 13 let. Potomci priseljencev (druga generacija) so rojeni v državi sprejemnici in imajo vsaj enega starša, rojenega v tujini. Opredeli pa še eno kategorijo, in sicer: med-generacijo (between generation), to so tisti, ki so se v državo sprejemnico priselili do svojega 13 leta.

3. POPISNI PODATKI O POTOMCIH PRISELJENCEV

Za analizo popisnih podatkov⁶ smo morali najprej opredeliti populacijo, ki jo želimo proučiti. S terminom priseljenci pojmujeemo posameznike, ki so se priselili z območja nekdanje Jugoslavije in so bili ob priselitvi stari 15 let ali več (tabela 1).

Tabela 1: Opredelitev priseljencev z območja nekdanje Jugoslavije (vir: Statistični urad Republike Slovenije, Popis prebivalstva, gospodinjstev in stanovanj 2002)

	Število	%
Priseljence (»prve generacije«) z območja nekdanje Jugoslavije, ki živijo v družinski skupnosti kot starši (zakonci, zunajzakonski partnerji) in katerih starost ob priselitvi je bila 15 let ali več.	108.758	80,7
Priseljence (»prve generacije«) z območja nekdanje Jugoslavije, ki živijo v nedružinski skupnosti ali sami, in katerih starost ob priselitvi je bila 15 let ali več.	25.908	19,2
Skupaj	134.666	100

Precej bolj kompleksna je opredelitev populacije potomcev priseljencev z območja nekdanje Jugoslavije, saj so življenjske situacije posameznikov zelo različne (tabela 2).

6 Pri analizi popisnih podatkov je treba vedeti, kdo je bil vključen v popis leta 2002. Definicija prebivalca za popis 2002 je bila sledeča: »Prebivalec je oseba, ki ima v naselju popisovanja običajno prebivališče in ima tam svoje gospodinjstvo in do kritičnega trenutka popisovanja iz gospodinjstva ni bila odsotna več kot eno leto.« – In še: »V Popisu 2002 smo upoštevali mednarodna priporočila za popise, po katerih se v prebivalstvo države štejejo samo tiste osebe, ki dejansko prebivajo na njenem ozemlju. Državljanstvo osebe pri tem ni pomembno, tako da so prebivalci Slovenije poleg državljanov RS tudi tujci. – Najpomembnejša razlika med definicijo prebivalstva v Popisu 1991 in Popisu 2002 je, da v Popisu 2002 kot prebivalci Slovenije niso več upoštewane osebe, ki imajo v Sloveniji stalno aličasno prebivališče, vendar že več kot eno leto prebivajo v tujini. Poleg tega smo v Popisu 2002 prvič upoštevali tudi trajanje prebivanja v Sloveniji, tako da smo kot prebivalce upoštevali tiste priseljene osebe, ki v Sloveniji prebivajo vsaj eno leto, ne glede na to, ali imajo v Sloveniji prijavljeno prebivališče.« (Statistični urad Republike Slovenije, Popis 2002, Metodološka pojasnila, Definicije in pojasnila – prebivalstvo), http://www.stat.si/popis2002/si/definicije_in_pojasnila_1.html (23. 3. 2007).

Tabela 2: Opredelitev potomcev priseljencev z območja nekdanje Jugoslavije (vir: Statistični urad Republike Slovenije, Popis prebivalstva, gospodinjstev in stanovanj 2002)

	Število	%
Potomci priseljencev iz nekdanje Jugoslavije, ki živijo v družinski skupnosti kot otroci, oba starša sta priseljenca z območja nekdanje Jugoslavije; njihovo prvo prebivališče je Slovenija;	37.610	29,3
Potomci priseljencev z območja nekdanje Jugoslavije, ki živijo v družinski skupnosti kot otroci, eden od staršev je priseljenec iz nekdanje Jugoslavije; njihovo prvo prebivališče je Slovenija;	50.280	39,1
Potomci priseljencev z območja nekdanje Jugoslavije, ki živijo v družinski skupnosti kot otroci, ob priselitvi so bili stari med 0 in 14 let;	11.704	9,1
Potomci priseljencev z območja nekdanje Jugoslavije, ki živijo v družinski skupnosti kot otroci, njihova narodnost in/ali materni jezik in/ali pogovorni jezik je neslovenski (določeni kriteriji), njihovo prvo prebivališče je Slovenija;	2.907	2,3
Potomci priseljencev z območja nekdanje Jugoslavije, ki živijo v družinski skupnosti kot otroci, narodnost in/ali materni jezik in/ali pogovorni jezik enega od staršev je neslovenski (določeni kriteriji), njihovo prvo prebivališče je Slovenija;	6.973	5,4
Potomci priseljencev z območja nekdanje Jugoslavije, ki živijo v nedružinski skupnosti ali sami; njihova starost ob priselitvi je bila med 0 in 14 let;	3.595	2,8
Potomci priseljencev z območja nekdanje Jugoslavije, ki živijo v družinski skupnosti kot starši (zakonec, zunajzakonski partner), v nedružinski skupnosti ali sami, narodnost in/ali materni jezik in/ali pogovorni jezik je neslovenski (določeni kriteriji), njihovo prvo prebivališče je Slovenija.	15.439	12,0
Skupaj	128.508	100

Glede na popisne podatke za leto 2002 je bilo v Sloveniji med prebivalstvom 146.035 priseljenih oseb. Med priseljenimi je bilo 134.666 priseljencev z območja nekdanje Jugoslavije (to predstavlja 6,9 odstotka prebivalcev Slovenije), 11.369 prebivalcev pa se je priselilo iz drugih držav (kar je 0,6 odstotka prebivalcev Slovenije). Kot potomce priseljencev z območja nekdanje Jugoslavije lahko, po izbranih kriterijih, opredelimo 128.508 oziroma 6,5 odstotka prebivalcev Slovenije. Glede na obravnavane popisne podatke živi v Sloveniji vsaj 263.174 prebivalcev, ki so se priselili z območja nekdanje Jugoslavije, in njihovih potomcev, to pa je 13,4 odstotka prebivalcev Slovenije.

Opredelili smo pojma priseljenec in potomec priseljencev, zdaj pa pogledimo, kakšne so značilnosti obeh populacij glede na izbrane kazalnike. Najprej pogledimo, katero državljanstvo prevladuje med obravnavanima populacijama.

3.1 DRŽAVLJANSTVO

Koncept državljanstva je zadnjih dvajset let predvsem zaradi globalizacije in spreminjanja političnih meja v Evropi pomembna tema, s katero se ubadajo posamezne države, EU in tudi preostala mednarodna skupnost. V sodobnih razmerah nacionalna država ni več edini vir podeljevanja pravic posameznikom. Nekatere pravice posameznikov izhajajo iz nadnacionalnih institutov in institucij.⁷ Kljub temu še vedno, predvsem državljanstvo, vsaj formalno omogoča priseljenecem in njihovim potomcem v celoti enake politične, družbene in socialne pravice v primerjavi z večinskim/dominantnim narodom.

Slovenija se razlikuje od večine drugih evropskih držav glede tega, da ima velik del priseljencev in njihovih potomcev, predvsem z območja nekdanje Jugoslavije, slovensko državljanstvo.⁸ Ob tem velja opomniti, da je zmotno prepričanje o pridobitvi slovenskega državljanstva kot zaključni fazi integracijskega procesa. Integracija pomeni vključevanje (pogosto vseživljenjsko) ter emancipacijo priseljencev in njihovih potomcev v slovensko družbo pod enakimi pogoji in z enakimi (socialnimi, političnimi in kulturnimi) pravicami, kot jih ima večinsko prebivalstvo. Vključevanje priseljencev in njihovih potomcev v družbo ne pomeni

7 Tako imamo na primer državljanstvo Evropske unije, ki ga ima vsaka oseba, ki ima državljanstvo ene od držav članic in je bilo utemeljeno z Maastrichtsko pogodbo leta 1992 (92/C191/01). Državljanstvo EU dopolnjuje državljanstvo v državah članicah in ga ne nadomešča. Državljeni EU uživajo pravice, ki so jim dodeljene s pogodbo, in imajo dolžnosti, ki jih ta tudi določa. Temeljne pravice, ki jih državljanstvo v drugem delu Pogodbe ES določa, so: svoboda gibanja in pravica do prebivanja na ozemlju držav članic; pravica voliti in biti izvoljen za poslanca na volitvah za evropski parlament in na občinskih volitvah v državi članici, kjer ima državljan stalno prebivališče; pravica do diplomatske in konzularne zaščite; pravica nasloviti peticijo na Evropski parlament in pravica obrniti se na varuha človekovih pravic. – Potem pa so tu še univerzalne človekove pravice, torej pravice posameznikov (kot na primer: pravica do osebne svobode, svobode vesti, svoboda izražanja, pravica do izobraževanja idr.), ki so zagotovljene z mednarodnimi konvencijami in zakoni, ne glede na državljanstvo. S tem je posameznik postavljen nad državljana. V tem smislu nekateri avtorji (Jacobson 1996; Soysal 1994), relativizirajo pomen državljanstva.

8 Glede na popisne podatke leta 2002 v Sloveniji 2 odstotka oziroma 39.350 prebivalcev ni imelo slovenskega državljanstva. Število tujcev v Sloveniji se spreminja iz leta v leto, čeprav je v primerjavi z mnogimi drugimi državami še vedno dokaj majhno. Na dan 31. decembra 2005 je imelo v Republiki Sloveniji 57.725 tujcev veljavno dovoljenje za prebivanje, od tega 26.165 tujcev dovoljenje za stalno prebivanje in 31.560 tujcev dovoljenje za začasno prebivanje. Nekoliko manj jih je bilo leta 2006 (30. september), in sicer je bilo tujcev z veljavnim dovoljenjem za prebivanje 55.034, kar predstavlja 2,7 odstotka celotnega prebivalstva Slovenije. Od tega je bilo 30.500 tujcev s stalnim prebivališčem in 24.534 tujcev z začasnim prebivališčem (SURS, Ministrstvo za notranje zadeve – Centralni register prebivalstva, Ministrstvo za notranje zadeve – Direktorat za upravne notranje zadeve).

tudi »zlitja« s slovensko kulturo, dana jim mora biti možnost ohranjanja in razvoja elementov njihove izvirne ali podedovane etnične identitete.

Glede na popisne podatke ima 79,6 odstotka priseljencev z območja nekdanje Jugoslavije slovensko državljanstvo, 20,3 odstotka priseljencev ima državljanstvo ene od držav naslednic Jugoslavije (največ 11,4 odstotka priseljencev ima državljanstvo Bosne in Hercegovine, 3,7 odstotka ima državljanstvo Hrvaške, 3,5 odstotka priseljencev ima državljanstvo Srbije in Črne gore in 1,7 odstotka priseljencev ima državljanstvo Makedonije). Samo 0,1 odstotka priseljencev z območja nekdanje Jugoslavije ima državljanstvo kake druge države.

Tabela 3: Prebivalstvo po tipu priseljencev in državljanstvu (vir: Statistični urad Republike Slovenije, Popis prebivalstva, gospodinjstev in stanovanj 2002)

Država državljanstva	Skupaj		Priseljenci z območja nekdanje Jugoslavije		Potomci priseljencev		Ostali	
	Število	%	Število	%	Število	%	Število	%
Bosna in Hercegovina	19.240	1,0	15.423	11,4	3.318	2,6	499	0,0
Hrvaška	5.909	0,3	4.929	3,7	762	0,6	218	0,0
Slovenija	1.924.677	98,0	107.148	79,6	122.214	95,1	1.695.315	99,7
Makedonija	2.768	0,1	2.292	1,7	371	0,3	105	0,0
Srbija in Črna gora	5.913	0,3	4.731	3,5	965	0,7	217	0,0
Druge države	5.529	0,3	143	0,1	878	0,7	4.508	0,3
Skupaj	1.964.036	100	134.666	100	128.508	100	1.700.862	100

V primerjavi s priseljenci ima precej večji del (95,1 odstotka) potomcev priseljencev slovensko državljanstvo, 4,2 odstotka potomcev priseljencev ima državljanstvo ene od držav naslednic Jugoslavije – med njimi ima največ, 2,6 odstotka potomcev priseljencev državljanstvo Bosne in Hercegovine, 0,7 odstotka ima državljanstvo Srbije in Črne gore, 0,6 odstotka ima hrvaško in 0,3 odstotka makedonsko državljanstvo. Delež prebivalcev, ki ima državljanstvo drugih držav, pa je med potomci priseljencev nekoliko večji (0,7 odstotka) v primerjavi z deležem med priseljenci, ki je 0,1 odstotka.

3.2 NARODNA PRIPADNOST

O etnični strukturi prebivalstva Slovenije je že kar nekaj napisanega, tudi o etnični strukturi priseljencev z območja nekdanje Jugoslavije (Dolenc 2003; Klopčič, Komac in Kržišnik-Bukić 2003; Komac in Medvešek 2005)⁹.

Tabela 4: Prebivalstvo po tipu priseljencev in narodni pripadnosti (vir: Statistični urad Republike Slovenije, Popis prebivalstva, gospodinjstev in stanovanj 2002)

	Skupaj		Priseljenci z območja nekdanje Jugoslavije		Potomci priseljencev z območja nekdanje Jugoslavije		Ostali	
	Število	%	Število	%	Število	%	Število	%
Skupaj	1.964.036	100 %	134.666	6,9 %	128.508	6,5 %	1.700.862	86,6 %
Slovinci	1.631.363	83,1	24.017	17,8	55.668	43,3	1.551.678	91,2
Italijani	2.258	0,1	382	0,3	196	0,2	1.680	0,1
Madžari	6.243	0,3	526	0,4	145	0,1	5.572	0,3
Romi	3.246	0,2	419	0,3	576	0,4	2.251	0,1
Albanci	6.186	0,3	3.595	2,7	2.346	1,8	245	0,0
Bošnjaki	21.542	1,1	12.725	9,4	8.565	6,7	252	0,0
Črnogorci	2.667	0,1	1.643	1,2	1.007	0,8	17	0,0
Hrvati	35.642	1,8	25.155	18,7	10.160	7,9	327	0,0
Makedonci	3.972	0,2	2.806	2,1	1.097	0,9	69	0,0

9 Pri uporabi podatkov o narodni pripadnosti je treba upoštevati: »svobodno izražanje narodne pripadnosti vsakega posameznika, subjektivnost izražanja narodne pripadnosti in možnosti spremembe opredeljevanja, spreminjanje kategorij – pojavljanje novih in spreminjanje starih (npr. Jugoslovan, Bošnjak), vpliv aktualnih političnih oziroma družbenih razmer na narodnostno opredeljevanje (opredeljevanje prebivalcev Bosne in Hercegovine kot Muslimanov, Bošnjakov, Bosancev), sprememba družbenega konteksta – na primer osamosvojitve Slovenije, pridobitev slovenskega državljanstva in vpliv na spremembo narodnostne opredelitve in metodologijo zbiranja podatkov v posameznih popisih in nabor ponujenih možnosti za odgovor« (Dolenc 2003: 33). V vseh povojnih popisih se je najbolj spreminjala narodnostna opredelitev oziroma poimenovanje muslimanskega prebivalstva. V popisu 2002 se je muslimansko prebivalstvo narodnostno opredeljevalo na dva načina: kot Muslimani (z veliko začetnico) v smislu etnične pripadnosti ali kot Bošnjaki v skladu z ustavo Federacije BiH (Dolenc 2003: 33) – Kakovost popisov o narodnosti, če jo merimo glede na število neznanih odgovorov, je bila iz popisa v popis slabša. Naraščanje odgovorov neznanost si lahko razlagamo s povečanjem mobilnosti prebivalstva, z varovanjem osebnih podatkov in s samozavedanjem zasebnosti, pojemajočo zavestjo za sodelovanje, v letu 1991 tudi s posebnimi političnimi razmerami (Šircelj 2003: 46). V popisu 2002 je na porast manjkajočih odgovorov vplivala zakonska ureditev zbiranja teh podatkov, negativna medijska obravnava te problematike ter tudi širši družbeni razlogi. Prvič doslej niso smeli podatkov o narodnosti (in tudi veroizpovedi) za osebe starejše od 14 let, ki v času obiska popisovalca niso bile navzoče v gospodinjstvu, posredovati drugi člani gospodinjstva (Dolenc 2003: 34).

	Skupaj		Priseljenci z območja nekdanje Jugoslavije		Potomci priseljencev z območja nekdanje Jugoslavije		Ostali	
	Število	%	Število	%	Število	%	Število	%
Muslimani	10.467	0,5	6.165	4,6	4.201	3,3	101	0,0
Srbi	38.964	2,0	24.044	17,9	14.668	11,4	252	0,0
Drugi	4.432	0,2	873	0,6	382	0,3	3.177	0,2
Jugoslovani	527	0,0	319	0,2	192	0,1	16	0,0
Bosanci	8.062	0,4	5.048	3,7	2.909	2,3	105	0,0
Regionalno opredeljeni	1.467	0,1	647	0,5	656	0,5	164	0,0
Narodno neopredeljeni	12.085	0,6	4.331	3,2	5.080	4,0	2.674	0,2
Niso želeli odgovoriti	48.588	2,5	10.705	7,9	10.674	8,3	27.209	1,6
Neznano	126.325	6,4	11.266	8,4	9.986	7,8	105.073	6,2

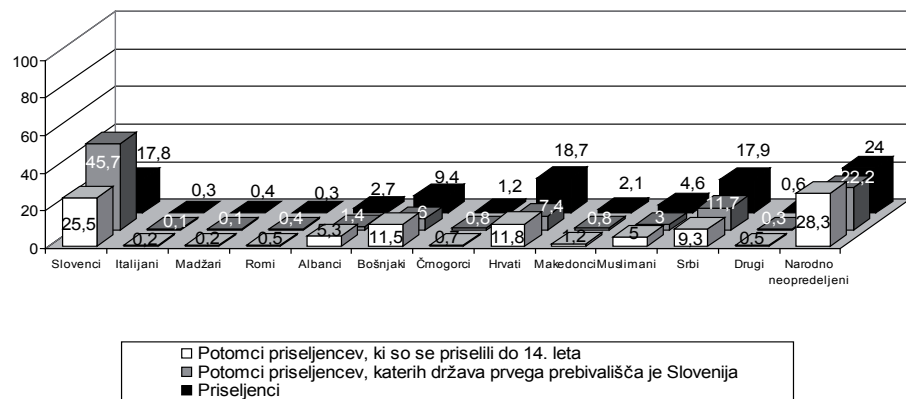
Med priseljenci z območja nekdanje Jugoslavije se jih je ob popisu leta 2002 17,8 odstotka opredelilo za Slovence. V to skupino so delno vključeni Slovenci povratniki, ki so se z območja nekdanje Jugoslavije v Slovenijo vrnili pred in po drugi svetovni vojni. Kot ugotavlja Dolenc (2005: 38) je bila Slovenija »/.../ vir strokovnjakov, ki so bili premeščeni v druge republike. Zato je leta 1948 v primerjavi s kasnejšimi popisi največ Slovencev prebivalo v drugih republikah, tako v absolutnem (65.288) kot relativnem smislu (4,4 odstotka vseh Slovencev).« V Slovenijo so se vračali zaradi različnih razlogov, na primer nekateri so se vrnili po upokojitvi, drugi zaradi razpada Jugoslavije in vojne, ali pa so se v Slovenijo preselili njihovi potomci. Na drugi strani, se del skupine priseljencev zaradi večletnega življenja v Sloveniji čuti in opredeljuje za Slovence. Verjetno pa se je del te populacije tudi zaradi »strahu« pred morebitnim etiketiranjem oziroma »načrtnim« preštevanjem ob popisu raje (za vsak primer) opredelil za Slovence. Med priseljenci z območja nekdanje Jugoslavije se je 60,5 odstotka opredelilo za eno od narodnosti nekdanje Jugoslavije. Od tega: 18,7 odstotka za Hrvate, 17,9 odstotka za Srbe, 17,8 odstotka za Bošnjake ali Muslimane ali Bosance (9,4 odstotka za Bošnjake, 4,6 odstotka za Muslimane in 3,7 odstotka za Bosance), 2,7 odstotka za Albance, 2,1 odstotka za Makedonce, 1,2 odstotka za Črnogorce in 0,2 odstotka za Jugoslovane. Za 19,5 odstotka priseljencev ne vemo, kakšna je njihova etnična opredelitev, saj se ob popisu niso narodno opredelili (3,2 odstotka), niso želeli odgovoriti na vprašanje (7,9 odstotka) ali pa je njihova etnična pripadnost neznana (8,4 odstotka). Manjši delež se jih je opredelil za italijansko (0,3 odstotka), madžarsko (0,4 odstotka) in romsko (0,3 odstotka) narodnost.

Iz tabele 4 je mogoče razbrati, da se je v primerjavi s priseljenci med potomci priseljencev ob popisu leta 2002 precej večji delež (43,3 odstotka) opredelil za Slovence, manjši delež (35,1 odstotka) pa se je opredelil za posamezno narodnost z območja nekdanje Jugoslavije. Za Bošnjake ali Muslimane ali Bosance se je opredelilo 12,3 odstotka potomcev priseljencev, 11,4 odstotka se jih je opredelilo za Srbe, 7,9 odstotka se jih je opredelilo za Hrvate, 1,8 odstotka potomcev priseljencev se je opredelilo za Albance, 0,9 odstotka za Makedonce in 0,8 odstotka za Črnogorce.

Delež posameznikov med potomci priseljencev, za katere ne vemo, kakšna je njihova etnična pripadnost, je praktično enak deležu med priseljenci. Za 20,1 odstotka potomcev priseljencev ne vemo, kakšna je njihova etnična opredelitev, saj se ob popisu niso narodno opredelili (4 odstotki), niso želeli odgovoriti na vprašanje (8,3 odstotka) ali pa je njihova etnična pripadnost neznana (7,8 odstotka). Podobni so deleži tudi med priseljenci. Za 19,5 odstotka priseljencev ne vemo, kakšna je njihova narodna pripadnost. Vidne so le razlike med deleži narodno neopredeljenih med priseljenci in njihovimi potomci ter preostalimi prebivalci. Med preostalimi prebivalci je manjši delež regionalno opredeljenih (0,009 odstotka), manjši delež narodno opredeljenih (0,2 odstotka), manjši delež tistih, ki niso želeli odgovoriti na vprašanje o narodni pripadnosti (1,6 odstotka) in nekoliko manjši delež prebivalcev, katerih narodna pripadnost je neznana (6,2 odstotka).

Razlike, ki so opazne v narodnostnem opredeljevanju med priseljenci in potomci priseljencev so pogojene tudi z okoljem zgodnje socializacije posameznika. Postavilo se nam je vprašanje, ali dejstvo, da se je posameznik rodil v Sloveniji (oziroma katerega prvo prebivališče je Slovenija) ali pa se je v Slovenijo priselil do svojega 14. leta, vpliva do te mere, da tudi med njimi obstajajo razlike pri narodnem opredeljevanju.

Graf 1: Narodnostno opredeljevanje prebivalcev glede na to, ali so priseljenci, potomci priseljencev, ki so se v Slovenijo priselili do 14. leta starosti, ali pa gre za potomce priseljencev, rojene v Sloveniji (vir: Statistični urad Republike Slovenije, Popis prebivalstva, gospodinjstev in stanovanj 2002; v odstotkih)

Pokaže se, da je med potomci priseljencev katerih država prvega prebivališča je Slovenija, največji delež takih, ki so se opredelili za Slovence (45,7 odstotka), hkrati pa je med njimi najmanjši delež narodno neopredeljenih (22,2 odstotka). Potomci priseljencev, ki so se priselili do svojega 14. leta, imajo na drugi strani največji delež narodno neopredeljenih (28,3 odstotka), njihov delež posameznikov, opredeljenih kot Slovenci (25,5 odstotka), pa je večji kot pri priseljencih (17,8 odstotka) in manjši kot pri potomcih priseljencev, katerih država prvega prebivališča je Slovenija (45,7 odstotka). Obstajajo torej opazne razlike v narodnem opredeljevanju med potomci priseljencev, ki so se priselili do svojega 14 leta in potomci priseljencev, katerih prvo prebivališče je Slovenija.

3.3 JEZIK

3.3.1 Materni jezik

V razpravah o etnični heterogenosti je podatek o maternem jeziku v popisnih statistikah lahko celo pomembnejši od odgovora na vprašanje o narodni pripadnosti. Predvsem zato, ker se materni jezik praviloma ne spreminja. Podatek o maternem jeziku ima ustrezno veljavo tudi zato, ker je bil ob popisu prebivalstva (2002) odgovor na vprašanje o maternem jeziku obvezen, medtem ko je bil odgovor na vprašanje o narodni pripadnosti izbirne narave. Kljub temu Dolenc (2003: 119–20) ugotavlja, da je tudi podatek o maternem jeziku lahko nezanesljiv in ima svoje pomanjkljivosti, to pa predvsem zato, ker pri opredeljevanju po maternem

jeziku niso bila povsem dosledno upoštevana metodološka navodila; razumevanje pojma materni jezik je med prebivalstvom še vedno zelo raznoliko; pogosto si ga interpretirajo kot opredeljevanje po etnični pripadnosti matere ali celo za navajanje jezika matere. To utemeljuje z ugotovitvijo, da je bilo število sprememb opredeljenega maternega jezika med popisoma 1991 in 2002 veliko večje kot število sprememb veroizpovedi in le malo manjše kot število sprememb narodnosti (Komac, Medvešek in Roter 2007: 55).

Pri metodoloških pojasnilih in definicijah Statističnega urada Republike Slovenije za popis 2002 je materni jezik opredeljen kot »/.../ jezik, ki se ga je oseba naučila v zgodnjem otroštvu v krogu družine oziroma drugem primarnem okolju, kadar je otrok živel pri sorodnikih, v domovih ipd. Če se je oseba v zgodnjem otroštvu naučila več jezikov, je to jezik, za katerega oseba meni, da je njen materni jezik.«¹⁰

Iz tabele 5 je razvidno, da je največjemu deležu (29,7 odstotka) priseljencev z območja nekdanje Jugoslavije materni jezik hrvaščina, sledi srbohrvaški (18,2 odstotka), srbski (15,2 odstotka), bosanski (14,6 odstotka) in slovenski jezik z 9,6 odstotka. Ob analizi empiričnih podatkov se običajno kažejo večji deleži prebivalstva, ki za svoj materni jezik opredeljujejo posamezen manjšinski jezik, in manjši deleži prebivalstva, ki se opredeljujejo za isto posamezno manjšinsko etnično pripadnost. Znotraj kategorije priseljenci z območja nekdanje Jugoslavije se tako kaže večji delež prebivalcev, ki so za svoj materni jezik opredelili madžarski, italijanski, albanski, bosanski, hrvaški in makedonski jezik, manjši delež pa se jih je opredelil za madžarsko, italijansko, albansko, bošnjaško, hrvaško oziroma makedonsko narodnost. Nasprotno pa je med priseljenci z območja nekdanje Jugoslavije delež prebivalstva, ki se je opredelil za Slovence (17,8 odstotka), večji kot delež priseljencev, ki je za svoj materni jezik navedel slovenščino – 9,6 odstotka. Dejstvo je (kar smo ugotovili že v poglavju 3.2), da delu priseljencev, ki so se v določenem obdobju svojega življenja začeli opredeljevati kot Slovenci, slovenščina ni materni jezik.¹¹

10 Poleg tega, kot je navedeno med pojasnili in definicijami Statističnega urada Republike Slovenije za popis 2002, je na prostoru nekdanje Jugoslavije prišlo tudi do družbenih sprememb, ki so vplivale na samo poimenovanje posameznih jezikov. »Z nastankom samostojnih držav na ozemlju nekdanje Jugoslavije so se spremenila tudi imena jezikov. Tako je v Hrvaški v rabi hrvaški jezik, v Zvezni republiki Jugoslaviji srbski jezik, v Bosni in Hercegovini bosanski, hrvaški in srbski jezik. V Črni gori je uradni jezik srbsčina ijekavskega tipa, čeprav se v praksi uporablja tudi ime črnogorski jezik. Vsaka popisana oseba se je lahko svobodno odločila o maternem jeziku. Zato smo klasifikacijo, veljavno v preteklih popisih, dopolnili z novimi odgovori, med katerimi so tudi črnogorski, bosanski in bošnjaški jezik. Podatke zadnjih dveh prikazujemo združeno kot bosanski jezik. V klasifikaciji za prikazovanje podatkov smo obdržali tudi srbsko-hrvaški jezik, ker je bil med navedenimi odgovori še vedno zelo številčen.« (Metodološka pojasnila in definicije, prebivalstvo, http://www.stat.si/popis2002/si/definicije_in_pojasnila_1.html, 20. 3. 2007).

11 Poleg tega imajo lahko posamezniki na primer dva materna jezika in so lahko nosilci dvojne ali celo trojne

Tabela 5: Prebivalstvo po tipu priseljencev in maternem jeziku (vir: Statistični urad Republike Slovenije, Popis prebivalstva, gospodinjstev in stanovanj 2002)

	Skupaj		Priseljenci z območja nekdanje Jugoslavije		Potomci priseljencev		Ostali	
	1.964.036		134.666		128.508		1.700.862	
Materni jezik	Število	%	Število	%	Število	%	Število	%
slovenski	1.723.434	87,7	12.988	9,6	73.259	57,0	1.637.187	96,3
italijanski	3.762	0,2	759	0,6	382	0,3	2.621	0,2
madžarski	7.713	0,4	618	0,5	216	0,2	6.879	0,4
romski	3.834	0,2	359	0,3	516	0,4	2.959	0,2
albanski	7.177	0,4	4.192	3,1	2.712	2,1	273	0,0
bosanski	31.499	1,6	19.629	14,6	11.456	8,9	414	0,0
hrvaški	54.079	2,8	40.051	29,7	13.399	10,4	629	0,0
makedonski	4.760	0,2	3.537	2,6	1.111	0,9	112	0,0
srbski	31.329	1,6	20.482	15,2	10.560	8,2	287	0,0
srbskohrvaški*	36.853	1,9	24.529	18,2	12.017	9,4	307	0,0
drugi	7.280	0,4	1.615	1,2	506	0,4	5.159	0,3
neznano	52.316	2,7	5.907	4,4	2.374	1,8	44.035	2,6

* vključene vse preostale variante nekdanjega skupnega jezika (skupaj s črnogorskim)

Med potomci priseljencev prevladuje slovenski materni jezik (57 odstotkov), 10,4 odstotka potomcev priseljencev je za svoj materni jezik navedlo hrvaščino, 9,4 odstotka srbohrvaški jezik, 8,9 odstotka bosanski jezik, 8,2 odstotka srbski jezik, 2,1 odstotka albanski jezik, za 1,8 odstotka potomcev priseljencev materni jezik ni znan, 0,9 odstotka za makedonski jezik, deleži potomcev priseljencev, ki so za svoj materni jezik opredelili italijanski, madžarski, romski ali kateri drug jezik, pa so zelo majhni, manjši od 0,5 odstotka.

Če pogledamo celotno populacijo priseljencev, so ti za svoj materni jezik v največjem deležu navedli hrvaški, sledijo srbohrvaški, srbski, bosanski in slovenski jezik. Preostali jeziki: italijanski, madžarski, romski, albanski, makedonski, drugi so zastopani v zelo majhnih deležih. Za 4,4 odstotka priseljencev pa je materni jezik neznan. Med celotno populacijo potomcev priseljencev pa v večini prevladuje slovenski materni jezik, ki mu v veliko manjšem deležu sledi hrvaščina, srbohrvaščina, bosanski in srbski jezik.

etnične pripadnosti, česar pa iz popisa ni mogoče ugotoviti, saj so se prebivalci morali odločiti za eno opcijo.

3.3.2 Pogovorni jezik

Opredelitev pojma pogovorni jezik za namene popisa 2002 je naslednja: »Pogovorni jezik je jezik, v katerem se oseba sporazumeva s člani gospodinjstva oziroma družine (ustno ali pisno). Oseba se lahko s člani gospodinjstva ali družine sporazumeva v enem jeziku, dveh ali več. Če se oseba sporazumeva v več jezikih, je sama določila dva, v katerih se najpogosteje sporazumeva.«¹²

Iz tabele 6 je mogoče razbrati, v kolikšni meri priseljenci, potomci priseljencev in drugi prebivalci Slovenije govorijo en oziroma dva pogovorna jezika. Prebivalci Slovenije, ki so združeni v kategoriji ostali, skorajda v celoti govorijo en pogovorni jezik. Med prebivalci združeni v kategoriji ostali, ki so kot pogovorni navedli en jezik, jih je 99,4 odstotka navedlo slovenščino. Majhno število (0,9 odstotka) je za pogovorni jezik opredelilo dva jezika. Med tistimi, ki so za pogovorni jezik navedli dva jezika, jih je 99,3 odstotka navedlo slovenski in še nek drug jezik, le 0,7 odstotka jih je za pogovorni jezik navedlo dva druga jezika. Za 2,6 odstotka preostalih prebivalcev Slovenije pa je pogovorni jezik neznan.

Tabela 6: Prebivalstvo po tipu priseljencev in pogovornem jeziku (vir: Statistični urad Republike Slovenije, Popis prebivalstva, gospodinjstev in stanovanj 2002)

SKUPAJ	Skupaj		Priseljenci z območja nekdanje Jugoslavije		Potomci priseljencev		Ostali	
	1.964.036		134.666		128.508		1.700.862	
	Število	%	Število	%	Število	%	Število	%
<i>Skupaj EN jezik</i>	1.822.497	92,8	86.496	64,2	95.461	74,3	1.640.540	96,5
slovenski	1.789.460	91,1	69.706	51,8	88.768	69,1	1.630.986	95,9
italijanski	1.488	0,1	302	0,2	166	0,1	1.020	0,1
madžarski	3.771	0,2	75	0,1	70	0,1	3.626	0,2
romski	1.630	0,1	112	0,1	127	0,1	1.391	0,1
albanski	2.296	0,1	1.456	1,1	733	0,6	107	0,0
bosanski	7.091	0,4	5.249	3,9	1.689	1,3	153	0,0
hrvaški	3.697	0,2	2.521	1,9	1.077	0,8	99	0,0
makedonski	780	0,0	627	0,5	123	0,1	30	0,0
srbski	4.286	0,2	3.048	2,3	1.181	0,9	57	0,0
srbsko-hrvaški	4.403	0,2	3.060	2,3	1.284	1,0	59	0,0
drugi	3.595	0,2	340	0,3	243	0,2	3.012	0,2

12 Metodološka pojasnila in definicije, prebivalstvo, http://www.stat.si/popis2002/si/definicije_in_pojasnila_1.html (22. 3. 2007).

SKUPAJ	Skupaj		Priseljenci z območja nekdanje Jugoslavije		Potomci priseljencev		Ostali	
	Število	%	Število	%	Število	%	Število	%
	1.964.036		134.666		128.508		1.700.862	
<i>Skupaj DVA jezika</i>	88.230	4,5	42.190	31,3	30.512	23,7	15.528	0,9
slovenski in italijanski	4.484	0,2	620	0,5	617	0,5	3.247	0,2
slovenski in madžarski	3.910	0,2	155	0,1	167	0,1	3.588	0,2
slovenski in bosanski	17.341	0,9	9.676	7,2	7.477	5,8	188	0,0
slovenski in hrvaški	15.817	0,8	9.421	7,0	6.146	4,8	250	0,0
slovenski in srbski	15.704	0,8	9.115	6,8	6.454	5,0	135	0,0
slovenski in srbskohrvaški	16.600	0,8	9.597	7,1	6.853	5,3	150	0,0
slovenski in drugi	14.131	0,7	3.514	2,6	2.750	2,1	7.867	0,5
druga jezika	243	0,0	92	0,1	48	0,05	103	0,0
Neznano	53.309	2,7	5.980	4,4	2.535	2,0	44.794	2,6

Potomci priseljencev v 74,3 odstotka kot pogovorni uporabljajo en jezik, in sicer med njimi 93 odstotkov potomcev priseljencev kot pogovorni jezik uporablja slovenski jezik. Dva jezika je za pogovorni jezik opredelilo 23,7 odstotka potomcev priseljencev, med njimi le 48 potomcev priseljencev (0,2 odstotka) kot enega od pogovornih jezikov ni navedlo slovenščine. Za dva odstotka potomcev priseljencev pa je pogovorni jezik neznan. Med potomci priseljencev jih 5,2 odstotka ni opredelilo slovenščine za svoj pogovorni jezik.

Še nekoliko manjši delež prebivalcev (64,2 odstotka), ki uporablja en pogovorni jezik, je opaziti med priseljenci z območja nekdanje Jugoslavije. Med priseljenci z enim pogovornim jezikom jih 80,6 odstotka kot pogovorni jezik navaja slovenščino. Dva pogovorna jezika je navedlo 31,3 odstotka priseljencev. Tudi med temi z 99,8 odstotka prevladuje kombinacija slovenskega in še enega jezika. Za 4,4 odstotka vseh priseljencev pa je pogovorni jezik neznan. Med priseljenci jih 12,5 odstotka ni navedlo slovenščine kot pogovorni jezik. Hkrati pa je med priseljenci večji delež prebivalcev, katerih pogovorni jezik je v primerjavi s potomci priseljencev neznan.

3.4 Veroizpoved

Če pogledamo strukturo prebivalstva v Sloveniji glede na veroizpoved, ugotovimo, da se največ prebivalstva opredeljuje za katolike (57,8 odstotka). Drugim veroizpovedim pripadajo manjši deleži prebivalstva: 2,4 odstotka prebivalcev se je opredelilo za pripadnike islamske veroizpovedi, 2,3 odstotka prebivalcev se je opredelilo za pravoslavce, 0,8 odstotka za evangeličane, še manj jih pripada drugim veroizpovedim ali pa so se opredelili kot agnostiki (0,3 odstotka). Na vprašanje ni želelo odgovoriti 15,7 odstotka prebivalstva, 10,1 odstotka se jih je opredelilo za ateiste, za 7,1 odstotka prebivalstva je veroizpoved neznan, 3,5 odstotka prebivalstva meni, da so verniki, vendar ne pripadajo nobeni veroizpovedi.¹³ Struktura prebivalstva Slovenije glede na veroizpoved, če ne upoštevamo priseljencev in njihovih potomcev z območja nekdanje Jugoslavije, je nekoliko drugačna (tabela 7). Imajo nekoliko večji delež katolikov (62,2 odstotka), manjši pa so deleži pripadnikov evangeličanske (0,8 odstotka), pravoslavne (0,1 odstotka) in islamske veroizpovedi (0,1 odstotka).

Med priseljenci z območja nekdanje Jugoslavije se jih je 29,1 odstotka opredelilo za katolike, 20,1 odstotka za pravoslavce, 20,1 odstotka za pripadnike islamske veroizpovedi ter 0,1 odstotka za evangeličane. Enak delež (0,3 odstotka) kot pri drugih prebivalcih Slovenije pripada tistim, ki so se opredelili za kakšno drugo narodnost in kot agnostiki. Delež tistih, ki so povedali, da so verniki, vendar ne pripadajo nobeni veroizpovedi (2,5 odstotka), in tistih, ki so se opredelili kot ateisti (7,2 odstotka) so pri priseljencih manjši kot pri preostalem prebivalstvu Slovenije. Manjši je tudi delež priseljencev (11,8 odstotka), ki ni želel odgovoriti na vprašanje o veroizpovedi. Le delež priseljencev (8,9 odstotka), katerih veroizpoved je neznan, je nekoliko večji kot pri drugih prebivalcih Slovenije.

Tabela 7: Prebivalstvo po tipu priseljencev in veroizpovedi (vir: Statistični urad Republike Slovenije, Popis prebivalstva, gospodinjstev in stanovanj 2002)

	Skupaj		Priseljenci		Potomci priseljencev		Ostali	
	Število	%	Število	%	Število	%	Število	%
Skupaj	1.964.036	100	134.666	100	128.508	100	1.700.862	100
Katoliška	1.135.626	57,8	39.150	29,1	39.318	30,6	1.057.158	62,2
Evangeličanska	14.736	0,8	182	0,1	227	0,2	14.327	0,8
Pravoslavna	45.908	2,3	27.058	20,1	17.433	13,6	1.417	0,1
Islamska	47.488	2,4	27.015	20,1	19.269	15,0	1.204	0,1
Druge veroizpovedi in agnostiki	5.230	0,3	464	0,3	498	0,4	4.268	0,3

13 Iz popisnih podatkov je mogoče razbrati, da se je v obdobju 1991-2002 število tistih, ki so se opredelili za neko veroizpoved, zmanjšalo za 15 odstotkov. Najbolj se je zmanjšalo število pripadnikov katoliške veroizpovedi, in to za 17 odstotkov, število pravoslavnih je ostalo skoraj nespremenjeno, medtem ko se je število pripadnikov islamske verske skupnosti povečalo za 62 odstotkov (Šircelj 2003: 75).

	Skupaj		Priseljenci		Potomci priseljencev		Ostali	
	Število	%	Število	%	Število	%	Število	%
Je vernik, vendar ne pripada nobeni veroizpovedi	68.714	3,5	3.304	2,5	5.632	4,4	59.778	3,5
Ni vernik, ateist	199.264	10,1	9.643	7,2	14.384	11,2	175.237	10,3
Ni želel odgovoriti	307.973	15,7	15.867	11,8	20.799	16,2	271.307	16,0
Neznano	139.097	7,1	11.983	8,9	10.948	8,5	116.166	6,8

V primerjavi s priseljenci se nekoliko razlikuje tudi struktura veroizpovedi potomcev priseljencev. Delež potomcev priseljencev (30,6 odstotka), ki so se opredelili kot katoliki, je približno enak kot pri priseljencih. Nekaj več potomcev priseljencev (kot priseljencev) se je opredelilo za evangeličansko veroizpoved (0,2 odstotka). V primerjavi s priseljenci pa se je manj potomcev priseljencev opredelilo za pravoslavno (13,6 odstotka), prav tako pa se jih je manj opredelilo za islamsko veroizpoved (15 odstotkov). Razlike se pokažejo tudi v večjem deležu potomcev priseljencev (4,4 odstotka) v primerjavi s priseljenci (2,5 odstotka), ki so se opredelili kot verniki, vendar ne pripadajo nobeni veroizpovedi; ravno tako se je več potomcev priseljencev (11,2 odstotka) opredelilo za ateiste, v primerjavi s priseljenci (7,2 odstotka); poleg tega je med potomci priseljencev nekoliko večji delež (16,2 odstotka) takih, ki niso želeli odgovoriti na vprašanje o veroizpovedi, kot med priseljenci, kjer se 11,8 odstotka ni želelo opredeliti glede na veroizpoved.

3.5 SPOLNA STRUKTURA

Popisni podatki za leto 2002 kažejo, da v Sloveniji prebiva 51,2 odstotka žensk in 48,5 odstotka moških.¹⁴ Spolna struktura priseljenjskih skupnosti je v primerjavi z »avtohtonim« prebivalstvom običajno drugačna, v njih številčno prevladujejo moški. To je razvidno tudi iz spolne strukture priseljencev s prostora nekdanje Jugoslavije, med katerimi je 54,2 odstotka moških in 45,8 odstotka žensk. Pregled spolne strukture posameznih etničnih skupnosti pa ne pokaže številčne prevlade moške populacije pri vseh. Popisni podatki izkazujejo večji delež žensk, v primerjavi z moškimi, v slovenski, italijanski in madžarski skupnosti, ter med prebivalci, ki so narodno neopredeljeni in tistimi, ki niso želeli odgovoriti na vprašanje. V ostalih narodnih skupnostih prevladujejo moški. Še posebej visok, je delež moških pri Albancih (72,7 odstotka), Makedoncih (65,3 odstotka), prebivalcih, ki so združeni v popisni kategoriji drugi (62,5 odstotka) in med tistimi, kateri narodnost je neznana (71 odstotkov).

¹⁴ Med prebivalstvom se rodi več dečkov kot deklic, vendar moški v povprečju umirajo mlajši, zato je v določeni populaciji običajno več žensk kot moških.

Tabela 8: Spolna struktura priseljencev s prostora nekdanje Jugoslavije glede na narodno pripadnost (vir: Statistični urad Republike Slovenije, Popis prebivalstva, gospodinjstev in stanovanj 2002)

Priseljenci s prostora nekdanje Jugoslavije						
Narodna pripadnost	Skupaj		Moški		Ženske	
Slovenci	24.017	100 %	10.466	43,6 %	13.551	56,4 %
	17,8 %		14,3 %		22,0 %	
Italijani	382	100 %	160	41,9 %	222	58,1 %
	0,3 %		0,2 %		0,4 %	
Madžari	526	100 %	253	48,1 %	273	51,9 %
	0,4 %		0,3 %		0,4 %	
Romi	419	100 %	211	50,4 %	208	49,6 %
	0,3 %		0,3 %		0,3 %	
Albanci	3.595	100 %	2.613	72,7 %	982	27,3 %
	2,7 %		3,6 %		1,6 %	
Bošnjaki	12.725	100 %	7.611	59,8 %	5.114	40,2 %
	9,4 %		10,4 %		8,3 %	
Črnogorci	1.643	100 %	966	58,8 %	677	41,2 %
	1,2 %		1,3 %		1,1 %	
Hrvati	25.155	100 %	12.863	51,1 %	12.292	48,9 %
	18,7 %		17,6 %		19,9 %	
Makedonci	2.806	100 %	1.832	65,3 %	974	34,7 %
	2,1 %		2,5 %		1,6 %	
Muslimani	6.165	100 %	3.572	57,9 %	2.593	42,1 %
	4,6 %		4,9 %		4,2 %	
Srbi	24.044	100 %	13.482	56,1 %	10.562	43,9 %
	17,9 %		18,5 %		17,1 %	
Drugi	873	100 %	546	62,5 %	327	37,4 %
	0,6 %		0,7 %		0,5 %	
Narodno neopredeljeni	10.345	100 %	5.145	49,7 %	5.200	50,3 %
	7,7 %		7,0 %		8,4 %	
Niso želeli odgovoriti	10.705	100 %	5.331	49,8 %	5.374	50,2 %
	7,9 %		7,3 %		8,7 %	
Neznani	11.266	100 %	7.996	71,0 %	3.270	29,0 %
	8,4 %		10,9 %		5,3 %	
Skupaj	134.666	100 %	73.047	54,2 %	61.619	45,8 %
	100 %		100 %		100 %	

Večji delež žensk v primerjavi z moškimi je v slovenski, italijanski in madžarski skupnosti ter med prebivalci, ki so narodno neopredeljeni, in tistimi, ki niso želeli odgovoriti na vprašanje. V drugih narodnih skupnostih prevladujejo moški. Še posebno visok je delež moških pri Albancih (72,7 odstotka), Makedoncih (65,3 odstotka), prebivalcih, ki so združeni v popisni kategoriji drugi (62,5 odstotka) in med tistimi, kateri narodnost je neznana (71 odstotkov).

Pri spolni strukturi potomcev priseljencev bi pričakovali podobno razmerje med moškimi in ženskami kot ga ima večinski narod, torej nekoliko večji delež žensk. Pokaže se, da je v populaciji potomcev priseljencev razkorak v korist moških sicer res nekoliko manjši, vendar se je ohranil večji delež moških (53,4 odstotka) kot žensk (46,3 odstotka). Spolna struktura potomcev priseljencev se razlikuje od spolne strukture priseljencev tudi v tem, da pri potomcih priseljencev moški prevladujejo v vseh narodnih skupnostih.

Tabela 9: Spolna struktura potomcev priseljencev s prostora nekdanje Jugoslavije glede na narodno pripadnost (vir: Statistični urad Republike Slovenije, Popis prebivalstva, gospodinjstev in stanovanj 2002)

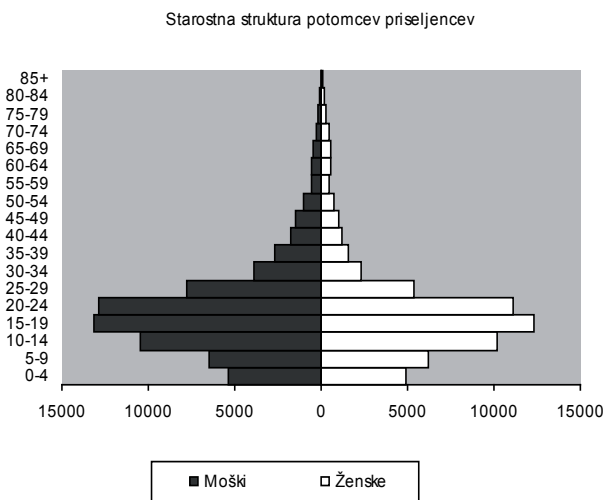
Potomci priseljencev s prostora nekdanje Jugoslavije						
Narodna pripadnost	Skupaj		Moški		Ženske	
Slovenci	55.668	100 %	29.499	53,0	26.169	47,0
	43,3 %		42,7 %		44,0 %	
Italijani	196	100 %	109	55,6	87	44,4
	0,2 %		0,2 %		0,1 %	
Madžari	145	100 %	86	59,3	59	40,7
	0,1 %		0,1 %		0,1 %	
Romi	576	100 %	297	51,6	279	48,4
	0,4 %		0,4 %		0,5 %	
Albanci	2.346	100 %	1.339	57,1	1.007	42,9
	1,8 %		1,9 %		1,7 %	
Bošnjaki	8.565	100 %	4.593	53,6	3.972	46,4
	6,7 %		6,7 %		6,7 %	
Črnogorci	1.007	100 %	550	54,6	457	45,4
	0,8 %		0,8 %		0,8 %	
Hrvati	10.160	100 %	5.516	54,3	4.644	45,7
	7,9 %		8,0 %		7,8 %	
Makedonci	1.097	100 %	582	53,1	515	46,9
	0,9 %		0,8 %		0,9 %	
Muslimani	4.201	100 %	2.162	51,5	2.039	48,5
	3,3 %		3,1 %		3,4 %	
Srbi	14.668	100 %	7.967	54,3	6.701	45,7
	11,4 %		11,5 %		11,3 %	
Drugi	382	100 %	234	61,3	148	38,7
	0,3 %		0,3 %		0,2 %	
Narodno neopredeljeni	8.837	100 %	4.572	51,7	4.265	48,3
	6,9 %		6,6 %		7,2 %	
Niso želeli odgovoriti	10.674	100 %	5.623	52,7	5.051	47,3
	8,3 %		8,1 %		8,5 %	
Neznani	9.986	100 %	5.879	58,9	4.107	41,1
	7,8 %		8,5 %		6,9 %	
Skupaj	128.508	100 %	69.008	53,7	59.500	46,3
	100 %		100 %		100 %	

Pregled starostne strukture prebivalcev Slovenije pokaže, da v vseh petletnih starostnih razredih do starosti 55 let številčno prevladujejo moški. V vseh petletnih starostnih razredih nad 55 let pa je število žensk precej večje od moških. V populaciji priseljencev ni tako čistega reza. V posameznih petletnih starostnih razredih do 40 let enkrat prevladujejo moški, drugič ženske. Moški prevladujejo v starostnih razredih od 20–24 let in od 25–29 let, ženske pa prevladujejo v starostnih razredih od 15–19 let, od 30–34 let in od 35–39 let. V petletnih starostnih razredih od 40 pa do 69 leta prevladujejo moški. Šele v starostnih razredih nad 70 let je opaziti večje število žensk.

Graf 2: Starostna piramida priseljencev s prostora nekdanje Jugoslavije (vir: Statistični urad Republike Slovenije, Popis prebivalstva, gospodinjstev in stanovanj 2002)

Graf 3: Starostna piramida potomcev priseljencev s prostora nekdanje Jugoslavije (vir: Statistični urad Republike Slovenije, Popis prebivalstva, gospodinjstev in stanovanj 2002)

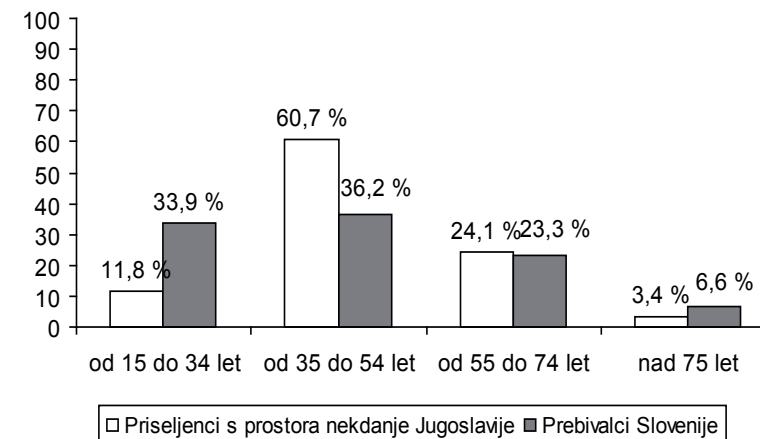

Starostna piramida potomcev priseljencev kaže številčno prevlado moških do starostnega razreda 60–64 let, od 65 let številčno prevladujejo ženske. Ker pa je starostna struktura populacije potomcev priseljencev zelo mlada, kar pomeni, da so starostni razredi nad 55 let številčno dokaj šibki, v končnem številu tudi tu prevladujejo moški.

3.6 STAROSTNA STRUKTURA

Priseljenske skupnosti imajo običajno mlado starostno strukturo, precej mlajšo od starostne strukture prebivalstva države sprejemnice. Tako je tudi v Sloveniji, ki ima sicer zelo staro prebivalstvo.

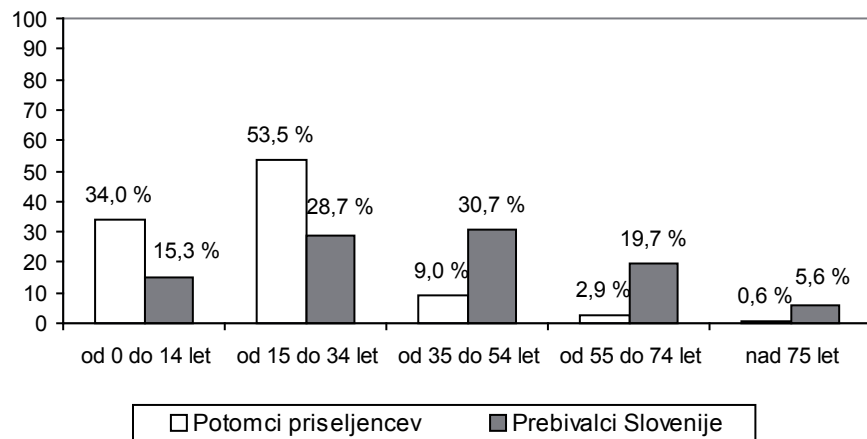
Graf 4: Primerjava starostne strukture prebivalcev Slovenije in starostne strukture priseljencev s prostora nekdanje Jugoslavije, starejših od 15 let (vir: Statistični urad Republike Slovenije, Popis prebivalstva, gospodinjstev in stanovanj 2002)

V populaciji priseljencev precej izstopa starostna kategorija med 35 in 54 let, ki predstavlja delovno aktivno prebivalstvo. Manjša, kar je pričakovano in razumljivo, pa sta deleža starejših od 75 let in mladih od 15 do 34 let. Priseljenci, opredeljeni kot Italijani, imajo najstarejšo starostno strukturo, nekoliko mlajšo v primerjavi z Italijani, pa vendar še vedno staro starostno strukturo imajo Slovenci in Madžari. Podobno starostno strukturo kot slednji dve skupnosti imajo še Črnogorci in Hrvati. Na drugi strani imajo najmlajšo starostno strukturo Romi in Albanci, oboji imajo daleč najvišji delež mladih od 15 do 34 let. »Mlado« starostno strukturo imajo še Bošnjaki in Muslimani, Makedonci, priseljenci, katerih narodnost je neznana, ter Srbi.

Starostna struktura potomcev priseljencev je precej mlajša kot je starostna struktura vseh prebivalcev Slovenije (glej graf 5). Pri potomcih priseljencev prevladujeta predvsem dve starostni skupini: mlada generacija (od 15 do 34 let) in otroci, stari med 0 in 14 let. Bistveno manj pa je starejših od 75 let in starejše generacije od 55 do 74 let.

Graf 5: Primerjava starostne strukture prebivalcev Slovenije in starostne strukture potomcev priseljencev s prostora nekdanje Jugoslavije (vir: Statistični urad Republike Slovenije, Popis prebivalstva, gospodinjstev in stanovanj 2002)

Kot je razvidno iz grafa 5 in spodnje tabele 10 je za celotno populacijo potomcev priseljencev značilno, da je to izredno mlada populacija. Daleč najmlajšo starostno strukturo imajo Romi in Albanci, sledijo jim Bošnjaki in Muslimani. Najstarejšo starostno strukturo pa imajo potomci priseljencev, ki so se opredelili kot Madžari in Hrvati.

Tabela 10: Potomci priseljencev s prostora nekdanje Jugoslavije po starosti ter narodni pripadnosti (vir: Statistični urad Republike Slovenije, Popis prebivalstva, gospodinjstev in stanovanj 2002)

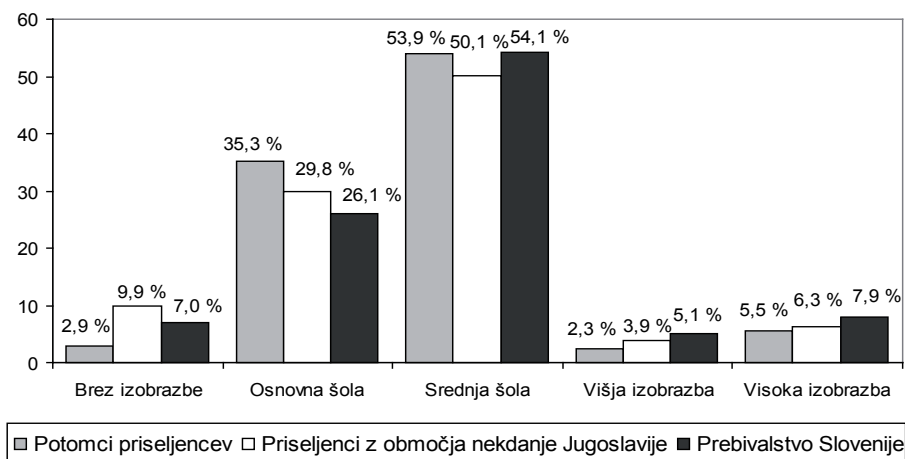
Narodna pripadnost	Skupaj	Od 0-14 let	Od 15-34 let	Od 35-54 let	Od 55-74 let	Nad 75 let						
Slovinci	55.668	100 %	18.772	33,7 %	30.228	54,3 %	4.383	7,8 %	1.807	3,2 %	478	0,9 %
	43,3 %		42,9		44,0		38,0		48,9		60,1	
Italijani	196	100 %	46	23,5 %	110	56,1 %	29	14,8 %	z	z	z	z
	0,2 %		0,1		0,2		0,3		z		z	
Madžari	145	100 %	42	29,0 %	70	48,3 %	17	11,7 %	z	z	z	z
	0,1 %		0,1		0,1		0,1		z		z	
Romi	576	100 %	406	70,5 %	160	27,8 %	10	1,7 %	0	0,0 %	0	0,0 %
	0,4 %		0,9		0,2		0,1		0,0		0,0	
Albanci	2.346	100 %	1.413	60,2 %	783	33,4 %	129	5,5 %	z	z	z	z
	1,8 %		3,2		1,1		1,1		z		z	
Bošnjaki	8.565	100 %	3.667	42,8 %	4.316	50,4 %	533	6,2 %	z	z	z	z
	6,7 %		8,4		6,3		4,6		z		z	
Črnogorci	1.007	100 %	302	30,0 %	518	51,4 %	151	15,0 %	31	3,1 %	5	0,5 %
	0,8 %		0,7		0,8		1,3		0,8		0,6	
Hrvati	10.160	100 %	2.646	26,0 %	4.946	48,7 %	1.718	16,9 %	726	7,1 %	124	1,2 %
	7,9 %		6,1		7,2		14,9		19,6		15,6	
Makedonci	1.097	100 %	332	30,3 %	627	57,2 %	103	9,4 %	z	z	z	z
	0,9 %		0,8		0,9		0,9		z		z	
Muslimani	4.201	100 %	1.819	43,3 %	2.075	49,4 %	285	6,8 %	22	0,5 %	0	0,0 %
	3,3 %		4,2		3,0		2,5		0,6		0,0	
Srbi	14.668	100 %	4.441	30,3 %	8.454	57,6 %	1.419	9,7 %	315	2,1 %	39	0,3 %
	11,4 %		10,2		12,3		12,3		8,5		4,9	
Drugi	382	100 %	112	29,3 %	211	55,2 %	43	11,3 %	z	z	z	z
	0,3 %		0,3		0,3		0,4		z		z	
Narodno neopredeljeni	8.837	100 %	3.182	36,0 %	4.344	49,2 %	931	10,5 %	302	3,4 %	78	0,9 %
	6,9 %		7,3		6,3		8,1		8,2		9,8	
Niso želeli odgovoriti	10.674	100 %	3.941	36,9 %	5.531	51,8 %	937	8,8 %	230	2,2 %	35	0,3 %
	8,3 %		9,0		8,0		8,1		6,2		4,4	
Neznani	9.986	100 %	2.590	25,9 %	6.397	64,1 %	848	8,5 %	127	1,3 %	24	0,2 %
	7,8 %		5,9		9,3		7,4		3,4		3,0	
Skupaj	128.508	100 %	43.711	34,0 %	68.770	53,5 %	11.536	9,0 %	3.696	2,9 %	795	0,6 %
	100 %		100 %		100 %		100 %		100 %		100 %	

z - da bi se izognili prikazovanju podatkov v obliki, ki bi omogočala prepoznavanje posameznikov, smo v skladu z navodili Statističnega urada Republike Slovenije nizke vrednosti zakrili. Namesto takih vrednosti je v tabelah oznaka »z«.

3.7 IZOBRAZBENA STRUKTURA

Primerjava izobrazbene strukture¹⁵ priseljencev s prostora nekdanje Jugoslavije in celotnega prebivalstva Slovenije nekoliko zamaje splošno razširjen stereotip o slabo izobraženih priseljencih. Izobrazbena struktura priseljencev z območja nekdanje Jugoslavije je le malo nižja od izobrazbene strukture celotnega prebivalstva.

Graf 6: Primerjava izobrazbene strukture potomcev priseljencev, priseljencev s prostora nekdanje Jugoslavije in celotnega prebivalstva Slovenije, starega več kot 15 let (vir: Statistični urad Republike Slovenije, Popis prebivalstva, gospodinjstev in stanovanj 2002)

Pri primerjavi izobrazbene strukture smo upoštevali populacijo, starejšo od 15 let. Med potomci priseljencev, ki jih je glede na popisne podatke 2002 128.508, je mlajših od 15 let 43.599, kar pomeni, da je v analizo izobrazbene strukture (graf 6) vključenih 84.909 prebivalcev potomcev priseljencev. Priseljencev z območja nekdanje Jugoslavije je 134.666, prebivalcev Slovenije, starejših od 15 let, je 1.663.869. Primerjava izobrazbene strukture med potomci priseljencev, priseljenci in celo-

• • •

15 Ob popisu prebivalstva leta 2002 je bila izobrazba opredeljena kot »Izobrazba je najvišja dosežena javno veljavna izobrazba, ki si jo je oseba pridobila, ko je končala izobraževanje:

- po veljavnih programih v redni šoli;
- v šoli, ki nadomešča redno šolo (izobraževanje ob delu, na daljavo ipd.), s tečaji, izpiti oziroma na drug način, skladen s predpisi, ki urejajo pridobitev javno veljavne izobrazbe.

Najvišja dosežena javno veljavna izobrazba je izkazljiva z javno listino (spričevalom, diplomo ipd.)« (Statistični urad Republike Slovenije, Popis prebivalstva, gospodinjstev in stanovanj 2002, Metodološka pojasnila, Definicije in pojasnila – Izobrazba).

tnim prebivalstvom Slovenije pokaže, da imajo potomci priseljencev najnižji delež prebivalcev brez izobrazbe in najvišji delež prebivalcev s končano osnovno šolo. Delež prebivalcev, ki imajo dokončano srednjo šolo, je med potomci priseljencev in celotnim prebivalstvom Slovenije praktično enak, oboji pa imajo višji delež kot priseljenci. Hkrati je opaziti, da imajo potomci priseljencev v primerjavi z drugimi najnižji delež med visoko in višje izobraženimi. Če upoštevamo starostno strukturo potomcev priseljencev, pri katerih prevladuje delež mladih od 15 do 34 let, lahko upravičeno predvidevamo, da se proces izobraževanja še nadaljuje in da se bo delež potomcev priseljencev, ki bodo dokončali višjo oziroma visoko izobrazbo, še povečal.

Med potomci priseljencev, starejših od 15 let, imajo najvišje delež visoko izobraženih tisti, ki so se opredelili kot Italijani (11,9 odstotka), anketiranci, združeni v kategoriji drugi (11,9 odstotka), in Črnogorci (8,6 odstotka). Nekoliko nižji delež visoko izobraženih imajo potomci priseljencev, opredeljeni kot Slovenci (6,8 odstotka), potomci priseljencev, katerih narodnost je neznana (6 odstotkov), Hrvati (5,8 odstotka), potomci priseljencev, ki se ob popisu niso želeli narodno opredeliti (5,6 odstotka), Makedonci (5,3 odstotka), narodno neopredeljeni (4,5 odstotka) in Srbi (4,2 odstotka). Majhne deleže visoko izobraženih pa je zaslediti med potomci priseljencev, ki so se opredelili kot Bošnjaki (1,3 odstotka), Albanci (1,1 odstotka) in Muslimani (0,6 odstotka). Še manjši deleži visoko izobraženih so med potomci priseljencev, ki so se opredelili kot Romi in Madžari.

Če pogledamo, na drugi strani, deleže neizobraženih med potomci priseljencev, starejših od 15 let, torej tistih, ki so brez izobrazbe ali imajo nepopolno osnovno šolo, je razvidno, da imajo daleč najvišji delež neizobraženih potomci priseljencev, ki so se opredelili kot Romi (30 odstotkov). S precej nižjimi deleži neizobraženih sledijo potomci priseljencev, opredeljeni kot Albanci (5,6 odstotka), narodno neopredeljeni (5 odstotkov) in Madžari (4,9 odstotka). Sledijo Hrvati (4,1 odstotka), Italijani (4,0 odstotka), Muslimani in potomci priseljencev, združeni v kategoriji drugi (3,7 odstotka).

Deleži v izobrazbeni strukturi priseljencev in potomcev priseljencev se nekoliko razlikujejo, vendar gre te razlike delno pripisati tudi precej drugačni starostni strukturi, saj je 33,9 odstotka (ali 43.599) potomcev priseljencev mlajših od 15 let, delno pa dejstvu, da je dobršen del populacije potomcev priseljencev še vključen v izobraževalni proces, saj se kar 53,4 odstotka potomcev priseljencev še izobražuje, medtem ko se, glede na popisne podatke leta 2002, izobražuje samo še dva odstotka priseljencev.

Tabela 11: Potomci priseljencev s prostora nekdanje Jugoslavije, stari 15 let in več, po izobrazbi in narodni pripadnosti (vir: Statistični urad Republike Slovenije, Popis prebivalstva, gospodinjstev in stanovanj 2002)

	Skupaj		Brez in nepopolna osnovna šola		Osnovna šola		Nižja in srednja poklicna šola		Srednja splošna in strokovna šola		Visja šola		Visoka šola			
	Število	%	Število	%	Število	%	Število	%	Število	%	Število	%	Število	%		
Skupaj	84.909	100 %	2.450	2,9 %	29.984	35,3 %	19.855	23,4 %	25.937	30,5 %	1.982	2,3 %	4.701	5,5 %	4.254	4,47 %
Slovenci	36.932	100 %	913	2,5 %	11.850	32,1 %	7.855	21,3 %	12.827	34,7 %	972	2,6 %	2.515	6,8 %	2.288	2,27 %
Italijani	151	100 %	6	4,0 %	33	21,9 %	20	13,2 %	67	44,4 %	7	4,6 %	18	11,9 %	16	10,6 %
Madžari	103	100 %	5	4,9 %	31	30,1 %	18	17,5 %	3	0,3 %	0,4 %	0,4 %	0,4 %	0,4 %	0,4 %	0,4 %
Romi	170	100 %	51	30,0 %	88	51,8 %	25	14,7 %	0	0,0 %	0	0,0 %	0	0,0 %	0	0,0 %
Albanci	936	100 %	52	5,6 %	499	53,3 %	210	22,4 %	155	16,6 %	10	1,1 %	10	1,1 %	9	0,9 %
Bošnjaki	4.913	100 %	141	2,9 %	2.229	45,4 %	1.457	29,7 %	981	20,0 %	43	0,9 %	62	1,3 %	57	1,2 %
Črnogorci	707	100 %	13	1,8 %	220	31,1 %	168	23,8 %	209	29,6 %	36	5,1 %	61	8,6 %	56	7,9 %
Hrvati	7.522	100 %	312	4,1 %	2.586	34,4 %	1.866	24,8 %	2.066	27,5 %	257	3,4 %	435	5,8 %	380	5,0 %
Makedonci	767	100 %	10	1,3 %	293	38,2 %	193	25,2 %	208	27,1 %	22	2,9 %	41	5,3 %	37	4,8 %
Muslimani	2.388	100 %	89	3,7 %	1.196	50,1 %	698	29,2 %	375	15,7 %	16	0,7 %	14	0,6 %	14	0,6 %
Srbi	10.236	100 %	193	1,9 %	3.963	38,7 %	2.583	25,2 %	2.869	28,0 %	203	2,0 %	425	4,2 %	390	3,8 %
drugi	270	100 %	10	3,7 %	71	26,3 %	42	15,6 %	107	39,6 %	8	3,0 %	32	11,9 %	26	9,6 %
Narodno neopredeljeni	5.663	100 %	282	5,0 %	2.041	36,0 %	1.286	22,7 %	1.678	29,6 %	119	2,1 %	257	4,5 %	228	4,0 %
Niso želeli odgovoriti	6.746	100 %	168	2,5 %	2.334	34,6 %	1.593	23,6 %	2.124	31,5 %	150	2,2 %	377	5,6 %	348	5,1 %
Neznano	7.405	100 %	205	2,8 %	2.550	34,3 %	1.841	24,9 %	2.228	30,1 %	134	1,8 %	447	6,0 %	399	5,3 %
	8,7 %		8,4 %		8,5 %		9,3 %		8,6 %		7,0 %		9,5 %		10,7 %	

z - da bi se izognili prikazovanju podatkov v obliki, ki bi omogočala prepoznavanje posameznikov, smo v skladu z navodili Statističnega urada Republike Slovenije nizke vrednosti zakrili. Namesto takih vrednosti je v tabelah oznaka »z«.

3.8 STATUS AKTIVNOST

Vključenost populacije na trg delovne sile je pomemben integracijski dejavnik. Že na prvi pogled obstajajo velike razlike med strukturo statusa aktivnosti priseljencev in celotnim prebivalstvom Slovenije, ki so večinoma posledica razlik v demografski strukturi (starostni oziroma spolni strukturi) obravnavanih populacij. Tako imajo priseljenci z območja nekdanje Jugoslavije v primerjavi s celotnim prebivalstvom Slovenije večji delež aktivnega (70,7 odstotka) in manjši delež neaktivnega prebivalstva (29,3 odstotka). Če primerjamo strukturo aktivnega prebivalstva med priseljenci s strukturo aktivnega prebivalstva med celotno populacijo Slovenije, imajo prvi nekoliko večji delež zaposlenih oseb (57,1 odstotka), manjši delež samozaposlenih (3,6 odstotka) in nekoliko večji delež brezposelnih (10,1 odstotka). Primerjava strukture neaktivnega prebivalstva pokaže izredno majhen delež otrok, učencev, dijakov in študentov med priseljenci (0,3 odstotka), v primerjavi s 25,4 odstotka velikim deležem med prebivalci Slovenije, praktično enako velika deleža upokojevcev med priseljenci (24,7 odstotka) in celotnim prebivalstvom Slovenije (23,6 odstotka) in večjim deležem drugega neaktivnega prebivalstva med priseljenci (4,3 odstotka) kot med celotnim prebivalstvom Slovenije (2,6 odstotka).

Tabela 12: Priseljenci z območja nekdanje Jugoslavije, potomci priseljencev in ostali prebivalci Slovenije glede na status aktivnosti (vir: Statistični urad Republike Slovenije, Popis prebivalstva, gospodinjstev in stanovanj 2002)

	Priseljenci		Potomci priseljencev		Prebivalci Slovenije	
	Število	Strukturni deleži %	Število	Strukturni deleži %	Število	Strukturni deleži %
Aktivno prebivalstvo - skupaj	95.218	70,7	44.294	34,5	949.078	48,3
Zaposlene osebe	76.874	57,1	31.805	24,7	738.055	37,6
Samozaposlene osebe	4.786	3,6	1.661	1,3	80.249	4,1
Brezposelne osebe	13.558	10,1	10.828	8,4	130.774	6,7
Neaktivno prebivalstvo - skupaj	39.448	29,3	84.214	65,5	1.014.958	51,7
Otroci, učenci, dijaki, študentje	406	0,3	78.236	60,9	499.035	25,4
Upokojevci	33.233	24,7	4.522	3,5	464.399	23,6
Drugo neaktivno prebivalstvo*	5.809	4,3	1.456	1,1	51.524	2,6
Skupaj	134.666	100	128.508	100	1.964.036	100

* Med drugo neaktivno prebivalstvo sodijo: gospodinje(-ci), nezmožni za delo zaradi starosti, bolezni, invalidnosti, tisti, ki prestajajo kazni in drugo

Tudi pri populaciji potomcev priseljencev struktura statusa aktivnosti odraža predvsem starostno strukturo populacije, za katero je – v nasprotju s populacijo priseljencev – značilen zelo velik delež mladih in majhen delež upokojencev. Populacija potomcev priseljencev ima v primerjavi (glej tabela 12) tako s celotno populacijo Slovenije kot tudi s priseljenci z območja nekdanje Jugoslavije manjši delež aktivnega (34,5 odstotka) in večji delež neaktivnega prebivalstva (65,5 odstotka). Primerjava strukture aktivnega prebivalstva pokaže, da imajo potomci priseljencev manjši delež zaposlenih (24,7 odstotka) in manjši delež samozaposlenih oseb (1,3 odstotka) v primerjavi s priseljenci in vsemi prebivalci Slovenije. Delež brezposelnih (8,4 odstotka) med potomci priseljencev je večji delež v primerjavi s deležem celotne populacije Slovenije (6,7 odstotka) ter manjši v primerjavi s deležem brezposelnih priseljencev (10,1 odstotka). Med neaktivnim prebivalstvom pa med potomci priseljencev seveda izrazito prevladujejo otroci, učenci, dijaki in študentje s kar 60,9 odstotka.

Iz spodnje tabele (tabela 13), ki kaže status aktivnosti potomcev priseljencev glede na narodno pripadnost, so razvidne razlike med posameznimi narodnimi skupnostmi.¹⁶ Med vsemi skupnostmi imajo potomci priseljencev, ki so se opredelili kot Italijani, najvišji delež delovno aktivnega prebivalstva (36,2 odstotka), kar 35,2 odstotka je zaposlenih, hkrati pa imajo najmanjši delež (3,6 odstotka) brezposelnih. Potomci priseljencev, ki so se opredelili kot Madžari, imajo nekaj manjši delež delovno aktivnega prebivalstva (20 odstotkov), imajo pa zato dokaj visok delež brezposelnih (10,3 odstotka) in najvišji delež upokojencev (11 odstot-

¹⁶ Tudi med priseljenci obstajajo razlike glede statusa aktivnosti in narodne pripadnosti. Za priseljence, ki so se opredelili kot Slovenci, Italijani in Madžari je, v primerjavi z večino preostalih priseljencev značilen dokaj nizek odstotek zaposlenega prebivalstva (od 34,8 odstotka pri Italijanih do 43 odstotkov pri Madžarih), hkrati pa imajo Slovenci (4 odstotke) in Madžari (4 odstotke) precej visoke deleže samozaposlenih. Za njih je značilen tudi manjši delež brezposelnih, zlasti pri Italijanih (3,1 odstotka), medtem ko imajo Slovenci (7,7 odstotka) in Madžari (8,6 odstotka) višja deleža. Priseljenci, opredeljeni kot Slovenci, Italijani in Madžari imajo poleg nižjih deležev delovno aktivnega prebivalstva tudi najvišje deleže neaktivnega prebivalstva, zlasti upokojencev, ki jih je med Madžari 40,3 odstotka, med Slovenci 42,9 odstotka in med Italijani 50,5 odstotka. Glede statusa aktivnosti najbolj izstopajo Romi in Albanci. Romi imajo izredno visok delež brezposelnih (60 odstotkov) in majhen delež zaposlenih (17,9 odstotka). Med neaktivnim prebivalstvom pri Romih prevladuje drugo neaktivno prebivalstvo (12,6 odstotka). Albanci imajo sicer dokaj visok delež aktivnega prebivalstva z najvišjim deležem samozaposlenih (10,9 odstotka), hkrati pa imajo takoj za Romi najvišji delež brezposelnih (14,4 odstotka). Podobno kot Romi imajo tudi Albanci visok delež drugega neaktivnega prebivalstva (13,2 odstotka), ob najnižjem deležu upokojencev (5,6 odstotka). Med priseljenci imajo Bošnjaki in Muslimani najvišja deleža zaposlenih – 70 in 70,1 odstotka, najnižja deleža samozaposlenih, 2,1 in 2 odstotka, ter dokaj visoka deleža brezposelnih, 11,3 odstotka in 12,5 odstotka. V skladu s tem sta tudi njuna deleža neaktivnega prebivalstva najnižja. Podobno strukturo statusa aktivnosti imajo še Hrvati in Črnogorci. S tem, da imajo Črnogorci nekaj večji delež brezposelnih (10,8 odstotka) v primerjavi s Hrvati (8,5 odstotka). Potem pa so tu še Makedonci in Srbi. Za oboje je značilen dokaj visok delež zaposlenih, ta je pri Makedoncih 67,7 odstotka in pri Srbih 62,8 odstotka, s tem da imajo Srbi nekaj manj samozaposlenih in nekaj več brezposelnih kot Makedonci. Srbi imajo tudi nekaj večji delež neaktivnega prebivalstva, predvsem upokojencev (22 odstotkov), v primerjavi z Makedonci, ki imajo 15,9 odstotka upokojencev (SURs, Popis prebivalstva, gospodinjstev in stanovanj 2002).

kov). Tudi pri potomcih priseljencev glede statusa aktivnosti izstopajo Romi z najmanjšim deležem (2,4 odstotka) delovno aktivnega prebivalstva, z največjim deležem brezposelnih (16,8 odstotka) ter kar 80,7 odstotka neaktivnega prebivalstva. Nizek delež delovno aktivnega prebivalstva imajo še Albanci, med katerimi je 11,3 odstotka zaposlenih, 2,6 odstotka je samozaposlenih, kar je najvišji delež med vsemi skupnostmi potomcev priseljencev z območja nekdanje Jugoslavije, 7,7 odstotka pa je brezposelnih. Imajo pa relativno visok delež neaktivnega prebivalstva (78,4 odstotka). Glede na popisne podatke o statusu aktivnosti velja omeniti še Hrvate, ki imajo 30 odstotkov zaposlenih, 1,5 odstotka samozaposlenih in 8,4 odstotka brezposelnih. Hkrati je med prebivalci opredeljenimi za Hrvate, precej visok delež upokojencev (8,1 odstotka).

Tabela 13: Potomci priseljencev z območja nekdanje Jugoslavije po aktivnosti ter narodni pripadnosti (vir: Statistični urad Republike Slovenije, Popis prebivalstva, gospodinjstev in stanovanj 2002)

Narodna pripadnost	Aktivno prebivalstvo			Neaktivno prebivalstvo			Drugo neaktivno prebivalstvo**									
	Skupaj	Skupaj	Skupaj	Skupaj	Otroci, učenci, dijaki, študenti	Upokojenci										
	Skupaj	Zaposlene osebe	Samozaposlene osebe	Brezposelne osebe	Skupaj	Otroci, učenci, dijaki, študenti	Upokojenci									
	Skupaj	Zaposlene osebe	Samozaposlene osebe	Brezposelne osebe	Skupaj	Otroci, učenci, dijaki, študenti	Upokojenci									
128.508	100 %	44.294	33.466	26,0 %	31.805	24,7 %	1.661	1,3 %	10.828	8,4 %	84.214	65,5 %	4.522	3,5 %	1.456	1,1 %
100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %
55.068	100 %	18.493	14.215	25,5 %	13.450	24,2 %	759	1,4 %	4.278	7,7 %	37.175	66,8 %	34.290	61,6 %	2.809	4,1 %
44,1 %	41,8 %	42,5 %	42,5 %	42,5 %	42,5 %	42,5 %	45,7 %	39,5 %	39,5 %	44,1 %	44,1 %	51,1 %	51,1 %	51,1 %	39,6 %	10,0 %
196	100 %	78	71	36,2 %	42,3 %	36,2 %	7	0,06 %	7	3,6 %	118	60,2 %	104	53,1 %	0	0 %
0,2 %	0,2 %	0,2 %	0,2 %	0,2 %	0,2 %	0,2 %	0,06 %	0,06 %	0,06 %	0,1 %	0,1 %	0,1 %	0,1 %	0,1 %	0	0 %
145	100 %	44	29	20,0 %	20,0 %	20,0 %	0	0 %	15	10,3 %	101	69,7 %	83	57,2 %	0	0 %
0,1 %	0,1 %	0,09 %	0,09 %	0,09 %	0,09 %	0,09 %	0	0 %	0,1 %	0,1 %	0,1 %	0,1 %	0,1 %	0,1 %	0	0 %
570	100 %	111	14	2,4 %	0,04 %	0,04 %	0	0 %	0,9 %	16,8 %	465	80,7 %	457	79,3 %	0	0 %
0,4 %	0,3 %	0,04 %	0,04 %	0,04 %	0,04 %	0,04 %	0	0 %	0,9 %	0,9 %	0,6 %	0,6 %	0,6 %	0,6 %	0	0 %
2.346	100 %	506	326	13,9 %	264	11,3 %	62	2,6 %	180	7,7 %	1.840	78,4 %	1.797	76,6 %	14	0,6 %
1,8 %	1,1 %	1,0 %	1,0 %	1,0 %	0,8 %	0,8 %	3,7 %	1,7 %	1,7 %	2,3 %	2,3 %	2,3 %	2,3 %	2,3 %	2,0 %	2,0 %
8.565	100 %	2.571	1.854	21,6 %	1.798	21,0 %	56	0,7 %	717	8,4 %	5.994	70,0 %	5.834	68,1 %	60	0,7 %
6,7 %	5,8 %	5,5 %	5,5 %	5,5 %	5,7 %	5,7 %	3,4 %	6,6 %	6,6 %	7,1 %	7,1 %	7,1 %	7,5 %	7,5 %	1,3 %	6,9 %
1.007	100 %	399	298	29,6 %	282	28,0 %	16	1,6 %	101	10,0 %	608	60,4 %	558	55,4 %	36	3,6 %
0,8 %	0,9 %	0,9 %	0,9 %	0,9 %	0,9 %	0,9 %	1,0 %	0,9 %	0,9 %	0,9 %	0,7 %	0,7 %	0,7 %	0,7 %	0,8 %	1,0 %
10.160	100 %	4.082	3.229	31,8 %	3.072	30,2 %	157	1,5 %	853	8,4 %	6.078	59,8 %	5.121	50,4 %	819	8,1 %
7,9 %	9,2 %	9,6 %	9,6 %	9,6 %	9,7 %	9,6 %	9,5 %	7,9 %	7,9 %	7,2 %	7,2 %	7,2 %	6,5 %	6,5 %	18,1 %	9,5 %
1.097	100 %	449	341	31,1 %	328	29,9 %	13	1,2 %	108	9,8 %	648	59,1 %	602	54,9 %	31	2,8 %
0,9 %	1,0 %	1,0 %	1,0 %	1,0 %	1,0 %	1,0 %	0,8 %	1,0 %	1,0 %	0,8 %	0,8 %	0,8 %	0,8 %	0,8 %	0,7 %	1,0 %
4.201	100 %	1.269	859	20,4 %	834	19,9 %	25	0,6 %	410	9,8 %	2.932	69,8 %	2.857	68,0 %	34	0,8 %
3,3 %	2,9 %	2,6 %	2,6 %	2,6 %	2,6 %	2,6 %	1,5 %	3,8 %	3,8 %	3,5 %	3,5 %	3,6 %	3,6 %	3,6 %	0,7 %	2,8 %
14.668	100 %	5.539	4.176	28,5 %	4.011	27,3 %	165	1,1 %	1.363	9,3 %	9.219	62,9 %	8.642	58,9 %	379	2,6 %
11,4 %	12,5 %	12,5 %	12,5 %	12,5 %	12,6 %	12,6 %	9,9 %	12,6 %	12,6 %	10,9 %	10,9 %	10,9 %	11,0 %	11,0 %	8,4 %	7,4 %
382	100 %	140	111	29,1 %	111	29,1 %	0	0 %	29	7,6 %	242	63,3 %	220	57,6 %	15	3,9 %
0,3 %	0,3 %	0,3 %	0,3 %	0,3 %	0,3 %	0,3 %	0	0 %	0,3 %	0,3 %	0,3 %	0,3 %	0,3 %	0,3 %	0,5 %	0,5 %
8837	100 %	2.847	2.132	24,1 %	2.019	22,8 %	113	1,3 %	715	8,1 %	5.990	67,8 %	5.469	61,9 %	381	4,3 %
6,9 %	6,4 %	6,4 %	6,4 %	6,4 %	6,3 %	6,3 %	6,8 %	6,6 %	6,6 %	7,1 %	7,1 %	7,1 %	7,0 %	7,0 %	8,4 %	9,6 %
10.674	100 %	3.648	2.740	25,7 %	2.615	24,5 %	125	1,2 %	908	8,5 %	7.026	65,8 %	6.660	62,4 %	269	2,5 %
8,3 %	8,2 %	8,2 %	8,2 %	8,2 %	8,2 %	8,2 %	7,5 %	8,4 %	8,4 %	8,3 %	8,3 %	8,5 %	8,5 %	8,5 %	5,9 %	6,7 %
9.986	100 %	4.118	3.071	30,8 %	2.909	29,1 %	162	1,6 %	1.047	10,5 %	5.868	58,8 %	5.542	55,5 %	148	1,5 %
7,8 %	9,3 %	9,2 %	9,2 %	9,2 %	9,1 %	9,1 %	9,8 %	9,7 %	9,7 %	7,0 %	7,0 %	7,0 %	7,1 %	7,1 %	3,3 %	12,2 %

* Bosanci in drugi narodno neopredeljeni

** Med drugo neaktivno prebivalstvo sodijo: gospodinj(ce)i, nezmožni za delo zaradi starosti, boleznj, invalidnosti, tisti, ki prestatjajo kazni in drugo.

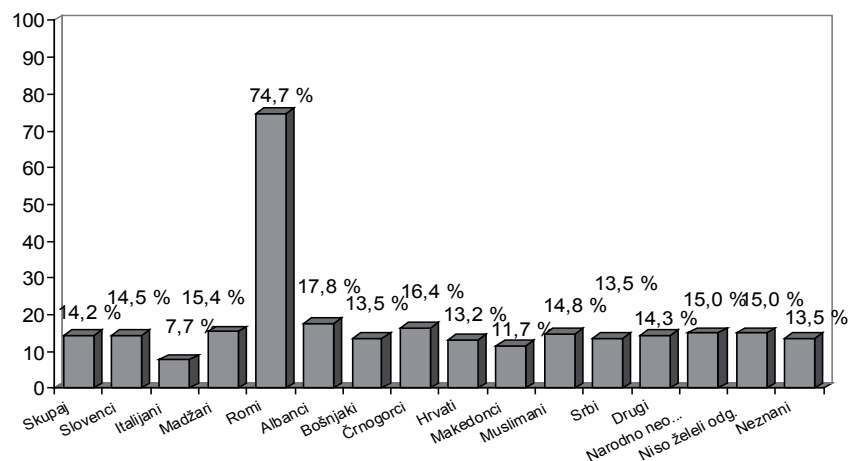
Z - da bi se izognili prikazovanju podatkov v obliki, ki bi omogočala prepoznavanje posameznikov, smo v skladu z navodili Statističnega urada Republike Slovenije nizke vrednosti zakrili. Namesto takih vrednosti je v tabelah oznaka »z«

Med pripadniki etničnih skupnosti z območja nekdanje Jugoslavije - med priseljenci in potomci - je opaziti nekoliko višjo stopnjo brezposelnosti v primerjavi z večinskim narodom. Opazne so tudi razlike v stopnji brezposelnosti med posameznimi etničnimi skupnostmi. Vendar pa te razlike niso nujno samo posledica etnične pripadnosti. Na stopnjo brezposelnosti posamezne etnične skupnosti lahko vplivajo tudi drugih družbeni, socialni in ekonomski dejavniki, na primer prevladujoča teritorialna poselitev posamezne etnične skupnosti v ekonomsko bolj ali manj razviti regiji.¹⁷ Glede na popisne podatke za leto 2002 je najmanjši delež brezposelnosti med tistimi prebivalci Slovenije, ki so se opredelili kot Italijani in Slovenci. Med preostalimi etničnimi skupnostmi je delež brezposelnih večji; giblje se celo do 85 odstotkov pri Romih, 20,3 odstotka pri Albancih, zelo visok pa je tudi pri Madžarih, Črnogorcih, Muslimanih in drugih. Precej visoko stopnjo brezposelnosti med Madžari gre pripisati predvsem dejstvu, da jih večina živi v Prekmurju, ki sodi glede na ekonomske kazalce med manj razvita območja Slovenije. Obstajajo tudi razlike med uradnimi statistikami in dejanskim stanjem. Pokaže se, da imajo etnične skupnosti s prostora nekdanje Jugoslavije v Sloveniji višje deleže brezposelnih, kot jih imata večinski narod in italijanska skupnost. Ali obstajajo razlike tudi med deleži brezposelnih med priseljenci, oziroma med potomci priseljencev?

Deleži brezposelnih (med aktivnim prebivalstvom) med priseljenjskimi skupnostmi so večji od deleža brezposelnih med prebivalci Slovenije, ki so se ob popisu opredelili kot Slovenci (12,9 odstotka). Izjeme so priseljenci, ki so se opredelili kot Italijani (7,7 odstotka) in Makedonci (11,7 odstotka). Delež brezposelnih med aktivnim prebivalstvom priseljencev, ki so se opredelili kot Bošnjaki (13,5 odstotka), Srbi (13,5 odstotka), Hrvati (13,2 odstotka), Makedonci (11,7 odstotka), drugi (14,3 odstotka) in priseljenci, katerih narodna pripadnost je neznana (13,5 odstotka), pa je tudi manjši od deleža brezposelnih med aktivnim prebivalstvom priseljencev, ki so se opredelili kot Slovenci (14,5 odstotka).

17 Brezposelnost - posebej dolgotrajna brezposelnost - je med najbolj očitnimi razlogi za družbeno izključenost. V državah Evropske unije je opaziti visoke deleže brezposelnih med priseljenci. V Sloveniji stopnja brezposelnosti vartira med posameznimi regijami in med posameznimi skupinami (glede na starost, spol, izobrazbo, priseljenci itd.). Predvsem velik in naraščajoč problem je »skrita« brezposelnost, ki je tradicionalno večja v ruralnih območjih kot posledica ekonomske strukture (zaradi možnosti samovzdrževalnih dejavnosti) in bolj razvitega socialnega omrežja, ki blaži tveganje družbene izključenosti. Brezposelnost, pa tudi opravljanje občasnih del, slabo plačana delovna mesta, ne prinaša samo finančnih težav, temveč tudi drugačne oblike prikrajšanosti, glede na to, da je delovno mesto prostor za spletnje socialnih odnosov in krepitev socialnega kapitala. To je še posebno pomembno za priseljence, saj jim delovno mesto omogoča učenje jezika, spoznavanje kulturnih vzorcev in običajev v državi sprejemnici (Madanipour, Cars in Allen 1998). Dolgotrajna brezposelnost lahko vodi v oblikovanje subkultur, v katerih je brezposelnost obravnavana kot običajna, kot stil življenja. Takšne subkulture se najpogosteje razvijajo v urbanih središčih in metropolah. Zanje je značilna močna notranja socialna kohezija, niso pa vključene v širšo družbeno skupnost.

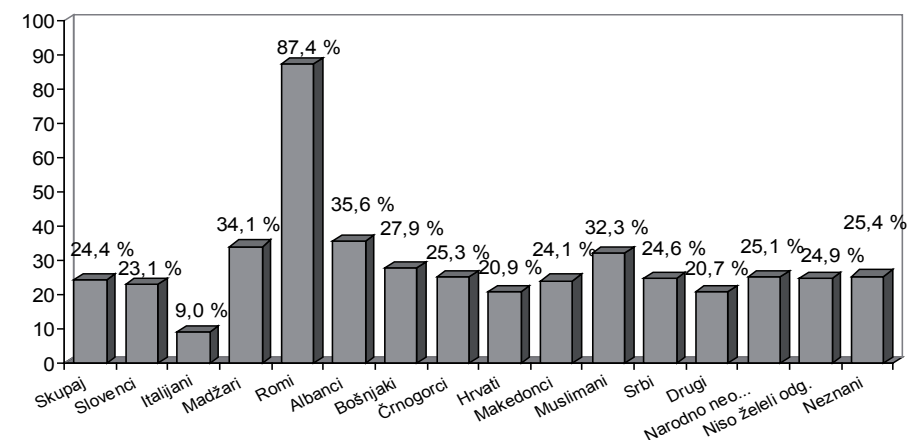
Graf 7: Deleži brezposelnih med aktivnim prebivalstvom posameznih narodnih skupnosti priseljencev s prostora nekdanje Jugoslavije (vir: Statistični urad Republike Slovenije, Popis prebivalstva, gospodinjstev in stanovanj 2002)

Med priseljenci z območja nekdanje Jugoslavije imajo najvišje deleže brezposelnih (med aktivnim prebivalstvom) Romi (74,7 odstotka), Albanci (17,8 odstotka) in Črnogorci (16,4 odstotka), šele nato sledijo Muslimani (14,8 odstotka), Bošnjaki in Srbi s 13,5 odstotka. Dejstvo je, da so potrebe po nizko izobraženi delovni sili na trgu dela omejene. Visok delež nezaposlene populacije med Romi, Albanci, Bošnjaki in Muslimani je delno posledica nižje izobrazbene strukture teh populacij, delno pa ga je mogoče prikazati tudi kot etnični problem – problem diskriminiranja točno določene populacije (Bešter 2005).

Precej višji pa so deleži brezposelnih med aktivnim prebivalstvom posameznih narodnih skupnosti potomcev priseljencev. Skupni delež brezposelnih potomcev priseljencev (24,4 odstotka) je višji od skupnega deleža brezposelnih priseljencev (14,2 odstotka) in višji tudi od deleža brezposelnih vsega aktivnega prebivalstva Slovenije, ki je 13,8 odstotka. To velja tudi za potomce priseljencev, ki se opredeljujejo kot Slovenci, tudi ti imajo višji delež brezposelnih (23,1 odstotka) kot priseljenci, ki se opredeljujejo kot Slovenci (14,5 odstotka) oziroma kot vsi prebivalci Slovenije, ki se opredeljujejo kot Slovenci (12,9 odstotka). Med potomci priseljencev imajo poleg Romov najvišje deleže brezposelnih med aktivnim prebivalstvom Albanci (35,8 odstotka), Muslimani (32,3 odstotka) in Bošnjaki (27,9 odstotka). Najnižje deleže brezposelnih med potomci priseljencev, nižje od potomcev, ki se opredeljujejo kot Slovenci, pa imajo Italijani (9 odstotkov), Hrvati (20,9 odstotka) in drugi (20,7 odstotka).

Graf 8: Deleži brezposelnih med aktivnim prebivalstvom posameznih narodnih skupnosti potomcev priseljencev s prostora nekdanje Jugoslavije (vir: Statistični urad Republike Slovenije, Popis prebivalstva, gospodinjstev in stanovanj 2002)

Tudi med potomci priseljencev imajo največji delež brezposelnih (med aktivnim prebivalstvom) Romi (87,4 odstotka) in Albanci (35,6 odstotka). Potem pa se vrstni red – če ga primerjamo s priseljenci – nekoliko spremeni. Tretji po velikosti deleža so Madžari s 34,1 odstotka brezposelnih. Precej visoke deleže brezposelnih imajo med potomci priseljencev še Muslimani (32,3 odstotka) in Bošnjaki (27,9 odstotka). Ne Muslimani ne Bošnjaki med priseljenci glede na delež brezposelnih ne sodijo med skupnosti z najvišjimi deleži.

Več dejavnikov lahko prispeva k manj uspešnem vključevanju posameznih populacij na trg delovne sile, od nizke izobrazbene strukture, neustrezne poklicne strukture, poselitvene koncentracije v ekonomsko manj razvitih regijah do jezikovnih ovir ali celo obstoja diskriminacije na etnični oziroma religiozni podlagi. Kaj so razlogi za večjo brezposelnost potomcev priseljencev v primerjavi z drugimi? Potomci priseljencev imajo, kot je razvidno iz popisnih podatkov, primerljivo izobrazbeno strukturo z večinskim prebivalstvom in s tem višjo izobrazbeno strukturo kot priseljenci. Popisni podatki tudi kažejo, da živijo priseljenci in njihovi potomci večinoma v urbanih središčih, njihova poselitve pa ni koncentrirana v manj razvitih regijah, torej tudi teritorialna poselitve ne more biti razlog za večji delež brezposelnosti. Verjetno je poglavitni razlog za visok delež brezposelnih med potomci priseljencev splošna velika brezposelnost med mladimi, ki jo je zabeležiti v Sloveniji in tudi drugje po Evropi. Poglavitna razloga za brezposelnost med mladimi v Sloveniji sta predvsem iskanje prve zaposlitve (torej pomanjkanje delovnih izkušenj) in prenehanje zaposlitve za določen čas. Čeprav

višje izobraženi lažje najdejo zaposlitev, je zaskrbljujoč podatek, ki ga je mogoče razbrati iz podatkov o registriranih brezposelnih Zavoda Republike Slovenije za zaposlovanje,¹⁸ da med brezposelnimi vidno narašča število visoko izobraženih. Če splošnemu trendu večjega števila brezposelnih med mladini dodamo še neslovensko etnično pripadnost potomcev priseljencev, verjetno dobimo odgovor na vprašanje, povezano z visokimi deleži brezposelnih med potomci priseljencev.

4. ZAKLJUČEK

Namen prispevka je s pomočjo popisnih podatkov »identificirati« oziroma s pomočjo izbranih kazalnikov opredeliti populacijo, ki jo imenujemo potomci priseljencev. Glede na popisne podatke za leto 2002 je v Sloveniji 128.508 prebivalcev, ki jih lahko po izbranih kriterijih opredelimo kot potomce priseljencev z območja nekdanje Jugoslavije, kar predstavlja 6,5 odstotka prebivalcev Slovenije.

Kaj lahko torej – na splošno – rečemo o populaciji potomcev priseljencev glede na analizo izbranih objektivnih dejavnikov – demografskih in statističnih kazalnikov? Večji del potomcev priseljencev ima slovensko državljanstvo. Prevladujoča etnična opredelitev med potomci priseljencev je slovenska. Večina potomcev priseljencev kot svoj materni jezik opredeljuje slovenščino in večina je tudi za svoj pogovorni jezik opredelila slovenščino. Potomci priseljencev so se ob popisu v manjšem deležu kot priseljenci opredeljevali za pravoslavno in islamsko veroizpoved. Na drugi strani pa so se potomci priseljencev v večjem deležu kot priseljenci opredelili kot verniki, ki ne pripadajo nobeni veroizpovedi; ravno tako se jih je več opredelilo za ateiste, večji delež pa jih ni želel odgovoriti na vprašanje o veroizpovedi. Med potomci priseljencev se kaže številčna prevlada moških v vseh etničnih skupnosti s prostora nekdanje Jugoslavije. Populacija potomcev priseljencev ima mlado starostno strukturo. Popisni podatki kažejo, da postaja izobrazbena struktura potomcev priseljencev vedno bolj podobna izobrazbeni strukturi prebivalcev Slovenije, ki niso priseljeni, predvsem pa je višja od izobrazbene strukture priseljencev. Slabši položaj potomcev priseljencev je zaznan le pri primerjavi statusa aktivnosti, kjer imajo potomci priseljencev med aktivnim prebivalstvom v primerjavi s priseljenci in prebivalci Slovenije, manjši delež zaposlenih ter večji delež brezposelnih.

Pregled izbranih demografskih in drugih popisnih kazalnikov, s katerimi smo opredelili predvsem strukturno razsežnost integracije,¹⁹ kaže dvoje: Prvič, med

¹⁸ Strukturne značilnosti registrirane brezposelnosti, Povprečna registrirana brezposelnost od leta 2000 do leta 2007 po stopnjah izobrazbe,

<http://www.ess.gov.si/slo/Dejavnost/StatisticniPodatki/Kazalci/StrukturneZnacilnostiRegBP.htm> (5. 8. 2007).

¹⁹ Posamezniki oziroma skupnosti, se med seboj razlikujejo glede na položaj, ki ga imajo v družbeni struk-

posameznimi etničnimi skupnostmi znotraj populacije potomcev priseljencev obstajajo razlike glede na obravnavane »objektivne« kazalnike. Drugič, položaj potomcev priseljencev v družbeni strukturi je boljši v primerjavi s položajem priseljencev in se glede mnogih kazalnikov približuje strukturi večinskega naroda. Seveda bi bilo za celovito sliko treba upoštevati še druge razsežnosti integracijskega procesa kot so kulturna, interakcijska razsežnost, odnos večinskega naroda do potomcev priseljencev in do priseljencev oziroma odnos večinskega naroda do posameznih etničnih skupnosti ter seveda stališča in percepcije potomcev priseljencev o njihovem položaju v družbi.

turi, glede na posedovanje redkih dobrin ter možnost participacije v družbeni strukturi. V okviru strukturne razsežnosti integracijskega procesa nas zanima uresničevanje pravic in možnosti potomcev priseljencev, da pridobijo članstvo, položaj in status na ključnih družbenih področjih, kot so izobraževalni sistem, trg delovne sile in politična participacija.

LITERATURA

- Bešter, Romana (2005) »Ekonomska integracija priseljencev z območja nekdanje Jugoslavije in njihovih potomcev v Sloveniji«. V Miran Komac in Mojca Medvešek (ur.) *Percepcije slovenske integracijske politike*, 339–90. Ljubljana: Inštitut za narodnostna vprašanja.
- Crul, Maurice (2000) 'The Educational Position of the Second Generation in the Netherlands: Results, Career Routes and Explanations'. V *EFFNATIS Working paper 35*: Institute for Migration and Ethnic Studies, University of Amsterdam (IMES)).
- Dolenc, Danilo (2003) *Migracije iz območja nekdanje Jugoslavije v Slovenijo in njih socio-geografski učinki*. Ljubljana: FF.
- Dolenc, Danilo (2005) »Priseljevanje v Slovenijo z območja nekdanje Jugoslavije po II. svetovni vojni«. V Miran Komac in Mojca Medvešek (ur.) *Percepcije slovenske integracijske politike*, 37–87. Ljubljana: Inštitut za narodnostna vprašanja.
- Glosar migracij (2006) V *Mednarodno migracijsko pravo*. Geneva International Organization for Migration.
- Jacobson, David (1996) *Rights across Borders: Immigration and the Decline of Citizenship*. Baltimore: Johns Hopkins University Press.
- Klopčič, Vera, Miran Komac in Vera Kržišnik-Bukić (2003) »Položaj in status narodov nekdanje Jugoslavije v Republiki Sloveniji. Ljubljana: Inštitut za narodnostna vprašanja«. V Miran Komac in Mojca Medvešek (ur.) (2005) *Percepcije slovenske integracijske politike*. Ljubljana: Inštitut za narodnostna vprašanja.
- Komac, Miran, Mojca Medvešek in Petra Roter (2007) *Pa mi vi povejte, kaj sem!!!? Študija o etnični raznolikosti v Mestni občini Ljubljana*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede in Inštitut za narodnostna vprašanja.
- Madanipour, A., G. Cars in J. Allen (ur.) (1998) *Social Exclusion in European Cities*. London: Regional Studies Association, Jessica Kingsley.
- Portes, Alejandro in Rubén Rumbaut (1993) »The Educational Progress of Children of Immigrants; Release No. 2 of the project, 'Children of Immigrants, the Adaptation Process of the Second Generation'«. Baltimore MD: Department of Sociology.
- Reinsch, Peter (2001) *Measuring Immigrant Integration. Diversity in a European city*. Aldershot, Brookfield, Singapore in Sydney: Ashgate.

- Soysal, Yasemin Nuhoglu (1994) *Limits of Citizenship: Migrants and Postnational Membership in Europe*. Chichago: University of Chichago Press.
- Šircelj, Milivoja (2003) *Verska, jezikovna in narodna sestava prebivalstva Slovenije. Popisi 1921–2002*. Ljubljana: Statistični urad Republike Slovenije.